

OROL.

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor: O. Sytniansky.

Ročn. III.

Turč. Sv. Martin, 31. Decembra 1872.

Číslo 12.

Pokánie.

hromné, hlučné kriky a lomozy
Sa po Nemecku širom rozliehajú,
Všade sa zbrane a štíty kovajú,
Potravy veľké dovážajú vozy.
Čo zbroj vie chytiť, ač ho len staroby
A práce ťažkej bremä nezlámalo,
Všetko, komu sa prvé len preklalo
Páperie mužskej na brade ozdoby,
Všetko sa hrnie, všetko sa zbeháva,
Kam koho prisne rozkazy poslaly;
A tábor jedon za druhým povstáva,
Jakoby z lona zeme vyrastaly.

A kto tam na dobrom vranci lieta,
Sfa sivý sokol, keď si obed loví?
Čo sa tak jasno zornice mu sviefa,
Až ťažko do nich nazreť človekovi?
Knieža Nitrianský — je ten sokol sivý,
On, čo najväčší ruch dal tej výprave,
A jak veliteľ v úplnej oslave
Riadi a kára prisne bojachtivý.

Po tajnej schôdzke pod oknom kláštora
Bol sa zas vrátil do kráľovhe dvora.
Kde bol a chodil, o tom nik nevedel,
Zvedavých slovom krátičkým odbavil;
Častokrát dvere za sebou zapravil
A o samote dumajúci sedel.
Často sa zase tajne s mníchom schádzal, —
Čo spolu mali, vedeli len oni;

Pritom zdvorilé vlúdnosti poklony
S kým sa len sretol, ochotne vyvádza.
Súc vodcom knieža naskrze sa zmení,
Je samá činnosť, samá nedočkavosť;
Zloží zo seba krotkú ostiechavosť,
A žiadnu prácu, pilnosť si nelení,
Sháňa vojanstvo, ohromné zásoby,
Rozsýpa zlato, vyprázdni poklady,
Neprijme žiadnej od iných porady,
Všetky návrhy len sám jedon robí,
A tie v útrobách drží vždy zamknuté,
Darmo kto o nich zvedeť chce napnute.
Len mních s nim dejne v skrytosti rokuje,
Posla tajného vypráva, prijíma;
Lež kto si mnícha netečného všima?
„Snaď ho pred bitkou k smrti pripravuje.“ —

Prijde posledný deň v tábore k sklonu,
Svätopluk veľký rytierom kvas dáva.
Až do polnoci trvala hostina,
Trvaly škreky, smiechy a hýrenie;
Pilo sa víno, pila mädivina
A vždy veselšie znelo krákorenie.
V tom zdvihnúc pohár vzhľadom potmešelym
A satyrickým prerečie k opilým:
„Pite vy páni, pite vy rytieri,
Kto vie, kedy sa takto zas sijdeme!
K peknej, prisámboh, práci sa berieme,
K práci veselej, to nech každý veri!
Skúsíte zajtrá jak Slovan bojuje!
Bude to, páni, všetkým vám do smiechu.
Smejte sa napred, kým len máte dechu!
Rozkošná sa vám zábava hotuje.
Morava, verte, je zem prebohatá,
Že nad bohatstvom sa začudnjete.
Ja vás zavediem ku hromadám zlata,
Že ani domov ho neodvlečiete!
Len pite, páni, na zdravie výpravy;
Skúsíte zajtrá, jak Slovan bojuje!
Veselá sa vám zábava hotuje.
Len pite, páni, na zdravie Moravy!“
— S tým zlatý pokál na dúšok vyprázdni,
Hodiac ho o zem s hlasitým rehotom.
„Či je šialený? A či sme my blázni?“
Šoptajú hostia s podivným mihotom.

„Ešte Morave tuto zazdravkáva!
Chce asnaď, aby jej sme pripíjali?
Furták, pravdu má; veď jak tej nestáva,
Kde by sme zlata, pokladov nabrali?“ —
Tak vraviac hlasne sa rozchychotajú
A s chychotom sa v stánky ubierajú.

Pohnú tábory rovno sa k Dunaju
V tlupách za lúpom valne rozčulených,
Len znaky ohnišť po nich zostávajú,
A kol nich hřby kostí obhryzených.
A kade tiahnu, jak by bola búrka
Prešla, je všetko na kvas dodlávené,
Zahrady, sady, role spustošené. —
Vidí to vodca a preca len žmurká,
Jak by nevidel škody narobené;
Bo zdá sa, že sa tomu ešte teší,
Bo ani žhára, zlodeja nehreší.

A nepriatelia — bo už i za riekou
Tiež boli prešli — všade ustupujú,
Hubiac tiež všetko, čo môžu v útoku,
Nikde k odporu sa nepostavujú.

„Za nimi páni, Nemci a Frankovia!
Nesľúbil som vám zábavu do smiechu?
Za nimi honom v divom búrky spechu;
Ujde vám korisť, ujdú ti bojkovia!“

Tak jich Svätopluk durí a popchýna,
Lež divno, úzdu krátiť jim počína, —
Bo už za riekou nič nedovoľuje;
Bráni vraždenie bezbranného ľudu.
A keď chalupu, čo priam jakú chudú
V plameni vidí, hrozne pokutuje.
Morava je vraj perla jejich pána,
Je jemu v leno zodpovedné daná, —
Krajina pustá, výdavok hotový,
Zbytočné bremä je panovníkovi.

Tak deňne kázuc, pochodom jich morí,
Morí v šarvatkách nič platných deň po dni.
Nikdy nepriateľ boj väčší rozhodný
Nevyčká, vždy len útek svoj uskorí,
Až temer žiadnu netrpíac závađu
S povykom bašty shliadnu Velehradu.

Zajasá Ludvik, zajasá s nim celé
Nemecko hlasne, bo až po tú chvíľu
Každé pohnutie Svätopluka smelé,

Každú očuli ruvačku zdarilú,
Lež teraz naraz všetky ztíchly zprávy,
Všetko výskanie, radosti ochladly :
Ni muška s chýrom doletí z Moravy,
Jak by sa všetei tam boli prepadli. —

Pod Velehradom lipa mnohoveká
Široko svoje ramená rozkladá,
Sladostná manna z lístkov jej vyteká
A na trávičku jako rosa padá.
Tatam postava nocou sa ubiera,
Stojí, — načúva, — zase sa prechodí,
A vše na tmavé hradby oči hodí,
Až sa jej šramot o sluch neudiera.
Na hradbe malé otvorila sa vrátka,
Z vrátok tichunkým krokom ktosi vyjde,
Zmizne v priekopách, zas len na vrch príjde,
Sluchy napína a len ďalej ide,
Kým ho nezastrie tóna lipy sladká.

„Bôh ňa priviedol, otče Slavomeru!
Chcete zas prijať kájneho vinníka?
Chcete dať vieru, neztenčenú vieru
Napraveného ľútosti hriešnika?
Chcete mi pomôcť k pomste spravodlivej
Za vás, za strýca dobrého i — seba!
Znovu ožijem očujúc od teba,
Že pritúlite syna z cesty krivej!“

„Odpusteno je všetko, Svätopluku!
Otvoreným ňa náručím rod čaká,
Tu v jeho mene prijmi moju ruku,
Uprimná, verím, bude tvoja vďaka.
Tys nešťastného zhubil Rastislava
Kráľa národu vo večnej pamäti :
V tebe náhradu právom očakáva, —
Daj ju, a tvoju snahu Bôh posväti!“

Zatým opretí o driek lipy valnej
Dlho sa tichým slovom shovárajú,
Ešte raz vrúcne ruku si podajú,
Zmiznúc na rúzne v noci rúške dialnej.

Po štvrté zora líčená karmínom
Nočniu zo zeme zásteru zľahuje,
Čo Nemec na hrad trpko poškuluje
Včerajším ešte omámený vínom.
V tom keď zývajúc oči povytiera, —
Čo tam na nízkom sklonku zrie obzoru?

Či má dokola vyčarenú horu,
Čo mladé jedle vždy vyššie vystiera?
A čo to dunčí? či to hrom rachoti
A zem potriasa, by sa prebudila?
A čo tie v zore červené ligoty? —
Či sa dokola pažíf zapálila? —

„Do zbroja, Nemci, bráňte si života!

Nepriateľom sme klamne otočení!
Hore rytieri vo snách pohrúžení!
Bodaj vás večná schytila drychmota!
A kde Svätopluk? — ešte na páperi
Spiac mäkkom na zlú nevoľu nehúta!
Lež stánok prázdny, — postel nedotknutá! —
Kto z toho zmudrie? kto tomu uverí?“ —

Zkriknú Slovania preohromným hlasom:

„Hoj vy kršiaci, čo lúpate oči!
Prišli ste na zboj, prišli ste ku kvasom!
Ni jedon z vás nám živý neuskočí!“

A s tým zahviždia šípy operené,
A celé hĺby k zemi sa rúcajú;
Nič jim neplatia meče vybrúsené, —
Slovania jim jich z hrsti vyrážajú.
V tom čase zrinčia na hrade refazy,
Brána železná na most sa pretvorí,
Z brány junákov bystrý roj vyrazí,
Ktorým vo srdci pomsty oheň horí.
Lež jako víchor púšti v predku letí,
Strašný Svätopluk na ohnívom vranci:
„Za mnou, junáci, za mnou Podtatranci!
Záhuba večná tej lotrovskej smeti! —

Smejte sa páni, smejte sa rytieri;
Veď ste k veselej prišli sem zábave!
Vy, čo nemáte Boha, ani viery,
A oči kráľov hlcete pažrave.
Cheem vás poučiť, čo pomsta Slovana,
Keď ho tyranstvo k zúfalstvu poháňa!“ —

Stým sa do stisku vrúti najhustšieho,
Rúbajúc hlavy jako makovice,
Až ruky, pancier srieborný i líce
Krvou postrieka soka ubitého.
Do kolien vranec jeho v krvi brodí,
Všade len lomoz, ston a chrapot mrúcih,
Hromady rastú mrtvól padajúcich,
A Nemcom sila poslednia vychodí.

K večeru temer sa už deň skloňuje,
Strašnej sa pomsty smutnohra skonáva,
Už z Nemcov malá hŕstka len zostáva
A i tá vždy sa väčšími umenšuje,
Jedon len ešte, ač ho kryjú rany,
Ostatňou silou zúfale sa bráni.

Pozná Svätopluk mocného Ratboda,
Nedá ho zkolif, a k nemu prerečie:

„Utekaj, Nemče, čo ti para dodá!
Kým ti posledný živôt nevytečie:

Pozdrav Ludvika, pozdrav Karlomana,
Oznám, že jestli miesta dosť nemajú
V širom Nemecku pre svojich na hroby,
Sem na Moravu nech sa zas vydajú,
Priestranná krypta sa jim tu urobí!“

To rieknuc vranca popichá dobrého,
Vnide do hradu, k chrámu krok napraví,
A všetko množstvo ľudu nábožného,
Hrníe sa za nim, div sa nepodľavi,
By tam v svätine Bohu zvučným hlasom
Skrúšené chvály za víťazstvo dalo,
O jakom snád sa nikdy neslýchalo,
Ani uslyší sa potomným časom.

Ludovít Žello.

Kostôl v Gružincach.

(Z Mich. Czajkowského.)

(Dokončenie.)

V.

V Gružincach stojí všetko jak predtým
na svojom mieste.

Starý dvorec šľachtický nepošinul sa ani
na palec viacej do zeme. Chalupy dedinčanov
ostaly nedotknuté. Kostôl blyští sa so svo-
jou meďou pokrytou kuplou. Mohutné brezy
okolo dedinôčky bujne rastúce húpajú i po-
hybujú svoje konáre a dolu visiace haluzy
i pri tom najmenšom vetríčku. Osika pri ba-
hniskách leskne sa sriebrom. A slniečko jak
driev sviatí. Vetrík povieva si tichunko a
blankytné nebo prikrýva usmievajúc sa okr-
šlek zemský, — a preca je dákosí smutno,
teskno, clivo človekovi okolo srdca: jak by

velké zmeny byly sa tu porobily, jak by
mnohé veci, ktoré driev tu byly, chybuvaly.

V Gružincach v kostole tri náhrobné
nápisy pribudly, i tri rakvi zpusily sa do
hrobu Sosenkov.

V dvorci šľachtickom zástavník Stre-
mecký prechádza sa širokým krokom po prie-
strannej jedálni, — a v okne podopretý
o ruku knaz farár hlboko zamyslený dumá.
Na dvor vybehol Bekas, miláčok pána Čes-
nika, i od prístrešia k bráne ustavične behá,
nozdrami vetor chytá i skučí.

Zástavník pozrel do okna i riekol: „Bied-
ne psísko, hladá svojho pána.“

A slzy rozlialy sa po zamračenej tvári.

„Pane zástavník,“ riekol kňaz, „vôli Božej protivit sa nemožno; treba byť mužom, najmä teraz, keď jej milosť pani Sosenkova s pannou dcérkou prijsť má, a nie plakať ako slabá ženská.“

„Dobre vám hovoriť,“ odpovedal Stremecký zajikavým a lkaním prerušovaným hlasom, „dobre vám hovoriť, vôľa Božia, — zmužilosť, — no rozpomeňte sa, že sme so Sosenkom päťdesiat rokov spolu prežili, na jednej lavici v školách boli odchovaní, z jedného kotla v tábore sme jedli. — a teraz —“

I plakal jak decko.

„Mladých Sosenkov sám som odchoval, prvý raz na koňa posadil, obratným umením šablou máchať učil, — a jaký junáci vyrástli! Prečo som ja stavec nezahynul? Pán farár hovorte i tešte vy milosťpaniu, bo ja ani slovička nepoviem. Bože môj, Bože môj, niet rodiny Sosenkov! . . .“

I chodil durným krokom po izbe.

Kňaz chcel ešte hovoriť, ale uzrejúc toho starca nad hrom už stojáceho, s okom zasľazeným, s tvárou boľastou zakrytou, uviazly mu slová v ústach, i smutne pozeral pred seba.

Žiaľ i zúfalosť mladosti súciti v ľudoch zobúdzajú, ale razom i vlieva do úst nádej potechy. Zúfalá staroba hrobovým smútkom prerýva srdcia, i hrobové mlčanie vtlačá na jazyk.

Večer ukázal sa na ceste kočiar i dlhý šereg*) povozov.

Kňaz, sluhovia i služobnice vyšli na prístrešie, — a všetkých tváre boly smutné, bo už zabudlo sa na surové zachádzanie Česníkove. Je to choroba ľudská, že želieme za tým, čo sa minulo.

Každý si hovorí: „Bôh vie, čo bude?“

Česníkova, Vojská, Anička divnou dávkou predtuchou trápené boly smutné, čo i žiadna zvesť k nim nedoletela. No i Vojský, čo sa i víťazne vracal z reterírky, ktorú on voždy prirovnával k cufaniu Xenofonta, cítil teraz jakúsi ťažkosť na srdci. Riekol bys, že povetrie šepkalo jim do ušú nešťastný výsledok.

Sotva boly dvierka na kočiare otvorené,

vystúpila živo Česníkova, čo sa nikdy nestalo, i tázala sa farára:

„A jeho milosť?“

Kňaz mlčal.

I pýtala sa opäť netrpezlivo, boľastne:

„A kde jeho milosť, kde mladí?“

A v tom hlase ozývala sa nespokojná starostlivosť nešťastnej matky, ženy o los detí, muža.

„Bôh dáva, Bôh bere,“ riekol dumne kňaz, i oprel zrak svoj k zemi.

Česníkova zbledla, zatriasla sa i klesla v mdlobách k zemi.

Sluhovia vzali ju na ruky i zanesli do komnaty, kde obyčajne spávala.

Anička plakala po tichu, ale stav matkin zastavil výbuch žiaľu, — a smútok i nepokoj pred očami stojáci, rozerval i zničil na chvíľu prvotnú silu namiereného úderu smrťou otca, bratov. Pani Vojská krúti sa i rada by svojim životom priniesť úlevu nešťastnej rodine — a tá žena, čo nekdý chcela sama biť vrahov, cíti slzy tisknúce sa jej do očí, a srdce jej je mäkké jak vosk pri ohni; často výchova zlou obyčajou utlmuje prírodu, ale násilný úder zadaný nešťastným losom nám samým, alebo druhým, vracia vrozený lesk zatemneným citom, i dáva víťazstvo prírode nad obyčajom.

Vojský vstúpil do jedárne, kde zástavník opretý stál o stenu, jak socha sádrová nepohnute, — i oči vytrestil, chcúc slzy zastaviť.

„Či ste zdravý, pana zástavník?“ pýtal sa ho Vojský.

Stremecký nič neodpovedal.

„A blahej pamiatky pán Česník . . .“ pýtať chcel sa ďalej.

„Zahynul zmužile pod Berestečkom,“ nedal mu ostatok domluviť i volal prudko i boľastne, „pán Vojteč pod Vinnicou, pán Ignác pod Bielou-Cerkvou s Podkomorým i Podkomoričom; sestrenec pán Vožný zabitý je v Staviščach.“

Dokončil, i vyšiel šibko na dvor, i poberal sa do pola.

Vojský sám zostal smutný, zamyslený, — preklínal myšlienkou vojny domáce, pychu i odpor jednej i druhej strany.

*) Szereg == šereg, rad.

VI.

Podivne sa pletú veci na tomto svete — nech že to rozum, čo sa stať môže v budúcnosti, zbadá!

Rozum háda sem tam, targá sa, i čoraz viac zamotáva sa v osidla bludu, a nemohúc z neho vybrodiť, slavnostným hlasom volá tieto a týmto podobné heslá prevrátenej nauky: „to je poriadok prírody, slepý osud, prisúdenie!“

Poriadku uzná rozum ľudský, že jestvuje neviditeľná vláda, nepoznaná, tajomná, čo všetko riadi, zapričínuje deje sebe odporne, i na svet sype možnosť i nemožnosť jednou i tou samou rukou.

Lachovia a Kozáci, čo pred rokom jako psi pri koštali sa hrýzli, — a dlhý čas jak pes na kocura hľadeli na seba s nechufou, — teraz jak prví kresťania v bratskej shode žijú, spolu pijú, spolu jedia, spolu polujú, spolu sa zabávajú.

Otvorily sa domy, pivnice i srdcia šľachty polskej pre Kozáctvo.

Starešina Ukrajinská banquetami i bohatými darmi obsýpa bratov Lachov.

Vsade kričia:

„Vivat Jan Kazimir, kráľ i pán náš milostivý!“

„Vivat pán Chmelnický, Ataman Ukrajiny!“

„Vivant Poliaci, Litva, Kozáci!“

„Vivat republika!“

Vo Vinnici stojí pluk Korsunský.

Bohun jak drieb je veliteľom jeho, i jak drieb chodievá do Gružiniec.

Kule, paloše, piky nevybily mu z hlavy tváričku Aničkinu.

Susedia pani Česnikovej teraz sú všetci príchylní Kozákovi, Vojskovci chcjú byť svatami vojvodcovi Kozáckemu; bo veľký Hetman kráľovský napísal vlastnou rukou jeho milostí pánu bratovi Vojskému list plný dôvery a láskavosti bratskej, prosiac ho, aby v jeho mene uskoril manželstvo medzi Mykitom Bohunom a pannou Aničkou Sosenkou, Česnikovou Vyšehradskou. V prosriedku bol druhý pre pani Česnikovu, prosiaci, aby hľadiac na blaho otčiny, prepustila klenot šľachtický a privolila k tomu manželstvu.

Pán Vojský vrele odporučá radu Hetmanovu, pani Vojská dôvody jak z rukáva sype.

Kňaz v nádeji, že privedie vojvodca do cirkvi rímsko-katolíckej, v mene viery podporuje ho.

„Udatný to junák, silnej pravice, poctivého srdca,“ hovorí pán Zástavník. „Počas vojny kázal zálohe Kozáckej ostať v Gružinčach i chrániť statok blahej pamiatky pána Česnika jak oko v hlave. Takého treba panne Aničke muža a čo nenie i Sosenkom, šľachticom herbovým, dovedie udržať hodnosť Sosenkovi!“

Vôbec počnúc od „pána Mateja,“ kuchára a koučiac po vižlu Bekasa, celý dvor v Gružinčach dostal Bohun na svoju stranu, bo nikdy prázdnu ruku z vrecka nevytiahol, a za každým príchodom mešiec potriasol, psom zase i pohľadkanie i lakôt utiahol.

Pani Česnikova bola naklonená, čo by sa i bez toho bolo obišlo, pristála na všetko, bo jej konečne treba bolo pána.

Pán zástavník Stremecký prezradzoval veľkú poddanosť, radil sa jej milosti, čakal na jej rozkazy. A to všetko nebolo podľa chuti pani Česnikovej, bo nebohý Sosenka šromotil, kričal, rozkazoval, — a tak bolo dobre. Možno že i Bohun taký bude.

Všetko teda záležalo od panny Aničky.

A tá bola hlavatá, i nechcela ani počuť o manželstve.

Vyberá sa voždy do kláštora.

Podivná to vec!

Srdečne striela očkom na Bohuna, o ňom myslí, o ňom sníva, rojčí*) — a nechce mu podať svoju ruku, nechce ísť k oltáru, no ani len hovoriť o tom.

*) V predošlom čísle poddali sme svoju mienku o slove „rojko,“ rojčit,“ by sme p. Paulinyho tvrdenie zastáli; ponevác ale opäť v č. 142 a 143 „N. Novin“ p. Lesinský slovku tomuto neškodnému boj vypovedal, tak žc i p. Pauliny ustupovať sa zdá: držíme za potrebné svoju mienku obšírnejšie ešte odôvodňovať, idúc podvracať náhlady p. Lesinského. V zaujímavom, do „Besednice“ sa hodiacom článku svojom, vystúpil proti slovku „rojko,“ „rojčit,“ tvrdiace že (a.) slovom „rojčit“ nenie vyrazené to slovo = schwärmen, bo že „rojko“ nepochodí od „roja,“ ale od mena Gregor, Gregorius, Rehor a že to dá Gre-

Zkade ten odpor?

Zkade tá zmena v náklonnosti?

V citoch zmenu tú nenajdeš, jaké voždy drier boly, také sú i teraz.

Anička je smutná, zamyslená; chová v duši jakúsi tajomnosť — a nikomu ju nesverujete; od ľudí bočí a ustavične sa modlí. Darmo matka prosí, darmo teší, darmo služobnica úkladov používa, — všetko to ustupuje pred tvrdou vôľou mlčania.

Naposledy tak sa dotrápila, dosužovala pre ňu Česnikova, že do nemoce upadla.

guš, Rehuš, Hrehuš, Hrevuš, Revuš, Ruš, Gregori, Rehori, Hrehor, Gregorij, Hrič (maloruský) Hričov, Hrijko, Hrijka a teraz i znamená na o po slovensky i Hrojko, Hrojka, Hroj, vysúvnuť h, jako veľmi často pred r = Rojko, Roj, Roič, Raič = Gregorič, Rehorič atď., — a že keby rojko bolo odvodené od roja, a znamenalo by diminitivum, malý roj, teda žeby bolo bývalo: rojok, rojčok, jako vraj máme Šulek (Šufok) atď., a že vraj Česi, keď majú Rojok skutočne, nepochodí to od roja, ale tiež vraj od mena jako Janek, Jurek atď. — Ďalej je proti slovku „rojko,“ „rojčit“ z tejto (b.) domnenky: „Či slovo rojčit je šťastne utvorené? Rojčím rojčit je sloveso. Sloveso je výraz života a činu vo formách časových. Slovák je silný slovesom, ale jaký život a čin jeho, také i sloveso formou a časom. V slovenskom človeku prevládza povaha trpná a častejšie je on činu predmetom nežli subjektom; áno i tam často, kde zo subjektívnej vniutornosti čin vlastního svojho života a bytia vyvinuje, sebou sebečinný sebatrpným robí; sebe súc predmetom, seba činí trpným predmetom, čili reflektuje na seba. Učím sa (ich lerne); trápim sa; teším sa (es freuet mich); potím sa atď. A práve vraj i sloveso „rojčit“ jestli má byť užívané, musí (?) obliecť formu reflektívnu aby ten, kto ho jako subjekt užíva, v sebe seba i predmetom učinil a povedal „rojčím sa.“ Keďby predmet činu mimo predmetu ležal, bolo by dobre povedano „rojčit,“ a znamenalo by machen (jemandem) schwärmerisch; keď ale leží v podmete samom, prichádza v onej forme, ktorú vyšej vystavil som. Tak hovoríme: chlapi sa, dievčí sa atď. Er ist schwärmerisch geworden = zrojčil sa.“ Tolko p. Lesenský. — My odpovedáme na prvé (a.) s otázkou: dľa Jakej nauky o tvaroch sa Gregor, Hrehor, Rehor (rusky Grigorij,) diminitivum *Griška, Griša*

Bohun od starosti stratil rumenec z líca; fúzy jeho, ktoré niekdy hore sa zakrúcaly, teraz dolu nedbale odvisly.

Anička dvojnásobne trpí: raz za seba, druhý raz za druhých. Ona chce utíšiť bolesť matkinu, miluje Kozáka, ale strašné sny ustavične ju trápia.

Mnohoráz pred zavrené oko postavia sa jej obrazy života vo sne, zalieča sa milému, i milenec z očí plameňom lásky šľahá, — už sahadajú rukami ku sebe, už sú blízko dotknutia, — keď tu náhle zpod zeme vychodia traja rytieri.

(a nie Hrič, jako udáva p. L.) premení naraz na *Hrijko* a jako sa tu odrazu i premení na o a tak povstane rojko? My neznáme príkladu, kde by sa š (alebo i č) premenilo na j. Ďalej tvrdíme, že rojko odvodené je od roja, bo diminitivum od roj, môže byť rojčok, rojok, rojko, jako svák, sváčik, sváčko; Ján, Janík, Janko; kvet, kvietok, kvietko; dieťa, dieťaťko, dieťko atď. Srovnej P. J. Šafárikove „Starožitnosti“ (diel II. str. 470), kde stojí: „Česka jm. m., místo *Češek, Česko*, jako *Leška m. Lešek, Leško.*“ — Na druhú (b.) namietku máme toto: p. L. zdá sa zabúdať, že slovesá dľa významu delia sa na *odtažné* a *srasťlé* a tieto poslednie na *neosobné*, *podmetné*, *predmetné* a *zvratné*, a tak že „rojčit“ patrí medzi slovesá *podmetné*, ktoré vyslovujú buď pokojný stav podmetu, jako ležať, sedieť, spať atď., buď pôsobenie z podmetu vynikajúce a tak rečeno v ňom zavrené, jako bežať, chodiť, leteť, dumať, „rojčit,“ — „rojčit sa“ (nie ale „rojčit sa“) patrí medzi *neosobné*, bo sa ono užíva bez ohľadu na podmet, od ktorého dej pochádza. a len vobec vyslovuje, čo sa deje, jako blyška (blesk) sa, hrmí (hrom), mrká sa (mrak) svitá (svit) rojí sa (roj). Jako teda z (trváceho slovesa) *válam*, a z (pokračovacieho slovesa) *valím*, dostaneme slová = *val, nával, príval, válka, válčím* a z týchto tamtie, bo z jedného a toho istého koreňa a pňa pochádzajú: tak i zo slova *roj*, môžeme tvoriť, *rojo, rojko, rojít sa, rojčit*, bez toho aby sme sa proti duchu reči slovenskej prehešili. My teda, dokým nás neкто o protivnom nepresvedčí, slová „rojko,“ „rojčit“ za dobré a dľa ducha slovenčiny tvorené držíme a držať budeme. Ostatne i my sme za to, jako p. Lesinský, aby sa popri slovku „rojčit,“ i iné tomu pochopu schwärmen zodpovedajúce výrazy užívaly, jako to u Rusov a Poliakov vidíme.

Redakcia.

„To otec, to bratia!“ voláva biedna dievčína zo sna.

Prsia majú zakrvavené, tváre hrozné i zamračené, — nemo stojá, pochytia meče, i železom oddelia od jednodruhého milencov.

Prelaknutá zabúdza sa Anička, krev stydne jej v žilách, hádže tekavým zrakom do kola, i nič nevidí. Žehná sa krížom svätým i modlí sa za všetky verné dušičky zomrelých. Ale to zjavenie čo noc vracia sa a Anička v modlitbe prosí otca, aby odkryl svoju vôľu; ale on je hluchý na jej prosbu, zavše nemo ukazuje sa vo sne i nemo odchádza.

I chcela obetovať svoju lásku, chcela sa nespojiť v manželstve s plukovníkom i na ostatok dni svoje zasvätiť kláštorniemu životu — ale či mohla vyjaviť svoj sen?

Oj, to nikdy!

Veď by mohla ľahko nenávisť, podozrenie zvaliť na milenca, stať sa príčinou jeho utrpenia. Radšej chcela seba obetovať, zničovať, jako by jemu mal len jeden vlas z hlavy zpadnúť.

A to žitie stáleho boja, zimnica útrap, horúčka smútku — trvala dva mesiace.

Stav Česnikovej čo deň bol horším.

Pokrevní, farár, pán Stremecký, volali na pannu Aničku, aby svojim privolením vrátila zdravie matke svojej.

I nemohla ináč urobiť biedna dievčína, privolila, — vyprosila si len, aby sobáš odstavil sa bez každej okázalosti, pri domášnych jedine svedkoch.

Ostala pri tom, i za týždeň mala byť slavnosť.

Česnikova povstála z lôžka jako by divom.

Bohunovi vrátil sa rumenec i predošlá veselosť.

Stremecký rozpráva viacej, jak drier.

Všetci sa tešia v Gruziňcach, i vo Vinnici pluk Korsunský, lebo plukovník často na znak radosti vystrája zábavy Kozákom.

Len panna Anička je smutná, klesá na zdraví, i vädne na krásu.

Zavítal deň dvadsiateho Augusta, predvečer to sobášu

Všetci sa obracajú okolo výpravy, okolo vencov, okolo priprav pre slavnosť.

Čas beží chytro.

Už je noc.

Lahli si spať.

Každý snáva o divných, smutno-veselých vecach.

Anička nezažmurila ani očka, aby sa jej obyčajný strašný sen neopakoval.

Svieca jej horí, hodiny na stene udávajú svojim klepotaním jednotlivé minuty, a ona v knižke číta modlitby.

Triráz už zakykyrikali kohúti, už i sviťtať počulo, keď sa jej oči zažmurily na chvíľu. A tu hneď otec, bratia stáli vo sne pred ňou, oči jích divo pozeraly a meče jích boly v pošvach pochované; teraz tu Bohuna nebolo. Otec po prvýraz prehovoril, a hlas jeho bol krotký, dumný:

„Dcéčka, jeho rukami podlahli sme v boji — beda tebe, beda jemu!“

Chcel ďalej mlúviť, ale Anička zobudila sa, — vykrikla.

Príbehla služka, pýta sa, čo je panne? . . . ale ona hladí desno pred seba a nič nehovorí.

Už je jasný deň, i vstála a počala sa obliekať.

V kostole prichystal kňaz všetko k sobášnemu obradu.

Páni Vojskovci s pannou Barbarou, sestrou Vojského prišli včas ráno.

I v krátkom čase Bohun šťastlivý, veselý so stotníkom Palejom pricválali na koňoch.

Horúcosť bola veľká.

Listie na stromoch i tráva stratily sviežosť svoju, jakby boly obarené bývaly.

Jakási ťažká, smutná tichosť panovala v povetří; len niekoľko obláčkov tmavých snulo sa po blankyťe nebeskom, jak by nečo hladaly, ale samy nevedely kde . . .

Okolo desiatej išlo sa do kostola.

Pán zástavník i stotník doprovádzali pannu Aničku.

Jak snáh vynímaly sa biele šaty na nej, biely venček na hlave, bladé líčka, a očká smútkom zastrené dumne pozeraly pred seba.

Plukovníkovi panna Barbara podala ruku.

Zpod jeho siného kontuša vyzerá červený župan, rumenec čerstvu krásou sa lyskne; pri boku blyští sa mu meč drahými kameňami ozdobený, a oko Bohunovo ešte jasnejším svetlom jak brylant svieti.

Česnikova natešená drobulinkým krokom išla pri boku dcérkinom.

Vojský s víťazoslavným obličajom hádzal rukou i vozdy čosi hovoril Palejovi, — a Vojská protekcionálne pozerala na novomanželov.

Vnišli do kostola.

Kňaz začal slúžiť svätú omšu.

Anička pohrúžila sa celá do modlenia.

Zrak jej, myseľ i duša letely do neba . . .

Bohun dokončiac svoju modlitbu, hľadel po kostole a uzrejúc zbroje zavesené na náhrobnom kameni Sosenkov, zatriasol sa, a tesknosť stiskla jeho srdce.

Či dľa zbroja poznal dávnych známych či smútok milenky preliat sa v jeho dušu? — — neznat; no to je isté, že bol veľmi zamyslený.

Omša sa skončila . . .

Obrad sobášny začal sa . . . .

Kňaz hovoril:

„Anna, chceš-li si vziať za manžela —“

A tu zablysklo sa, hrom zarachotil, stený sa zatriasly . . .

Mladý zať i nevesta padli tvárou na zem . . . .

Schody oltárne zažaly sa zlatým plameňom.

Česníkova omdlela.

Všetci behajú po kostole jak šialení, vynášajú na dvor zasnúbenčov, Česníkova kriesa, kladú jích do sviežo vykopanej zeme.*)

Darmo!

Všetci traja vypustili ducha — a tak vyhynula rodina Sosenkov! . . .

Celý kostól plápolal ohňom, dým valil sa, plameň vypínal sa hore, horiace brvná práškaly, iskry lietaly ďaleko, áno i skaly zdaly sa horeť.

A to trvalo až do večera.

Nik nehasil vodou požiar, nik neosmelil sa brániť kostolné náradie; lebo či si môže zachrániť ruka ľudská, čo si bere ruka Božia?

Do rána ostál len popol a hrozná zrúcanina.

Ďalekí pokrevní zaujali Gružince.

Dlhé roky pán zástavník Stremecký prechádzaval sa čo deň po kostolisku mluviac so slzami v oku:

„Tu bol kostól, tu hrob Sosenkov!“

Zástavník zomrel.

Zrúcaniny zvetrely i zmenily sa na zem porástly trávou i ohromné bahno na tom mieste sa rozlialo.

No ľud dôkladne ukazuje, kde bol kostól, i rozpráva o rodine Sosenkov s najpodrobnejšími príhodami, jak keďby sa to bolo včera stalo; lebo pozostatky prechovávané v dedičtve pamäti ľudskej dlhšie trvajú, jak pozostatky jestvujúce len pomníkom, postaveným rukou ľudskou!

Podal *Sytniansky*

S e n.

(Z Chomiakova.)

Snilo sa mi, že som bol poetom,
I čo poet — veľmi divné znamenie,
I čo pevca všetko bájne tvorenie
Ovenčil Najvyšší nebies kvetom.

Snilo sa mi, že som bol poetom,
I pod prstom mojím struny dýchaly,
I jích zvuky jak hlas hromu zvučaly,
Vnikaly v srdce hĺbku strely letom.

I jak v stepe mrtvom živý zdroj vody,
Tak pieseňka moja láskala sluch;
V nej bol slyšan tajný hlahol prírody,
I človeka v večnosť letiaci duch.

No čas nastal. Mňa do hrobu složili,
Mohylná tma ústa mi zavrela;
No z popolu môjho, z ohľadnej mohyly
Sladký zvučal hlas i pieseň znela.

Veky prešly, druhé ľudstva plemená
Pokryly kraj, poet kde spočíval;
Nezamíkla hra zlatej struny plameňná,
Hymn, jak predtým, sladký sa ozýval.

Snilo sa mi, že som bol poetom,
I čo poet — veľmi divné zjavenie,
I čo pevca všetko bájne tvorenie
Ovenčil Najvyšší nebies kvetom.

Sytniansky.

*) Ľudí hromovou strelou zabitých zakopávajú hneď po šiju do zeme; tento spôsob často pri-
vádza takých k životu. Pôvodca.

Listy z Čiech.

VII.

Roku 1873. bude tomu práve sto rokov, čo v bohatej na veleduchov českých krajine berounskej spatril desiateho dňa po výročnej pamiatke smrti veľkého Čecha, M. Jana Hus, svetlo sveta „tichý genius“ národa českého, vzkriesiteľ českej mluvy básnickej i prosaickej, otec českej omladiny, nesmrteľný *Josef Jungmann* (Mláden). Meno muža tohto je tak srastené s najnovjším povzbudením národa českého, tento je mu existenciou svojou v takej miere zaviazaným, že nemožno sa diviť, keď k významnej pamiatke storočích narodenín konajú sa všade vážne a rozsiahle prípravy k osláveniu mena Jungmannovho.

Slavnosť Jungmannova odbývať sa bude o svatom Jane r. 1873. a celý národ český vo svojich rozličných spolkoch pripravuje sa k významnej slavnosti tejto. Prvý chopil sa myšlienky tejto „Svatobor.“ spolok ku podporovaniu žijúcich a k osláveniu mŕtvých výtečníkov národa českého, ktorý v deň slavnosti zasvätil pomník Jungmannov na františkánskom námestí v Prahe. „Matice česká“ vydá kritický životopis jeho, prácu to riaditeľa V. Zeleného, v ktorého rukách nachádza sa pre tento účel i rozsiahly *listár* Jungmannov, v ktorom sa zračí v najväčšej miere pokľud a nežnosť miernej duše Jungmannovej, jako i jeho náhľady o rozličných sporných otázkach. Tiež „Matice lidu“ chce vraj vydať životopis jeho národný pre ľud; nevieme ale, či dojde k tomu, lebo nevie sa, bude-li mať teraz p. Ferd. Schulz, ktorý k dielu tomu sa pribral, času ku práci, súc našimi „liberálnymi“ pánni — uvrhnutý do väzenia zároveň Skrejšovskému, Grégrovi a iným výtečníkom nášeho národa, na ktorých cisľaj-tanská spravodlivosť vynašla zvláštny druh zločincov.“ Duch Jungmannov prebudil i našu básnickú omladinu, ktorá vzhopila sa k opät-nému vzkrieseniu svojho „*kruhu*“ tak že o čom sme už úplne pochybovali — stane sa preca skutkom. Schôdzka omladiny tejto od-bývala sa dňa 17. Novembra v Prahe pri veľmi čulom účasťstve nielen zo strany účastníkov Pražských, ale i vonkovských. V schôdzke sa uzavrelo, vydať III. ročník „*Ruchu*“ na oslavu storočnej pamiatky naro-

dzenín Jungmannových a venovať honorár redaktorský na srieborný veniec vavrinový, ktorý opatrený súc zvláštou dedikáciou vhod-ne by sa k pomníku „Svatobor-“om chysta-nému, pripevniť dal, ovšem len vtedy, keďby to celkový umelecký dojem nielen nerušilo, ale skôr zvýšilo. V opačnom prípade venuje sa honorár len na pomník zosnulého prvého pevca z radu omladiny, Václava Šolca, ktorý pomník postavil by sa na hrobe zosnulého. Do redakcie almanahu toho zvolení sú pp. Dürich, Kálal a Nejedlý, a môžeme ufať hoj-ného účasťstva nielen zo strany omladiny českej, ale i slovenskej, ponevác redakcia usro-zumela sa na tom, *prijímať i zdarilé pri-spevky sesterského nárečia slovenského* a tak učiniť koniec dosavádnemu pomeru ponekud napnutému medzi oboma literatúrami a na-razit cestu dorozumenia a skutočného sblí-ženia sa. Vyzývame teda statočnú junač slo-venskú, aby hojným účasťstvom zo strany svojej podala dôkaz, že i ona tými istými ideami nadchnutá a hotová je krásny účel sblíženia sa podporovať.*)

Almanah ten zároveň s ostatnými slav-nosťnými spisy vyjde v Máji budúceho roku.

*) Keď tu srdečné bratské „sláva a „na zdar“ privolávame junáckej Omladine českej, vyzývame našu spisovateľskú omladinu, aby pôvodnými básnickými príspevkami slovenskými výdatne podporovala sl. redakciu „*Ruchu*“ a tak dokázala, že i my — or-lovia slovanských Tatier — cítime, jak nám je potrebné v babylonskom zajatí pos-tavením bratstvo české, jak ctíť i my známe pamiatku slavného Mládena, jak i my povďačnými sme geniovi tomuto, ktorý tak blahodatne popri Kollárovi a Šafari-kovi pôsobil na starších spisovateľov našich, na smer našej mladistvej literatúry, na rozvoj nášeho národného života, že si posial s pýchou spievame: „Hej píše nám to Kollár, Šafarik i Mláden!“ . . . Hor sa, vy mladí orlovia Tatier: Ant. Bulla, Dumný, Al. Fábry, Kršák, Lauček, Lu-bomír, S. Medvecký, Sv. Osvald, Tesno-skalský, Tmavohorský, Zorovit atď. — hor sa k piesni! I nech zahučia jarňou pieseňkou slovenskou české Krkonoše, slo-venské Tatry! Na zdar!

Red.

V tú dobu vydá i pre ten istý cieľ literárni a rečnícky spolok „Slávia“ dielo, pod menom „*Kytice ze slovanské poesie národní*“, ktoré má obsahovať výbor najlepších piesní národných všetkých plemien slovanských. Do redakcie tohto spisu zvolení sú spolkom pp. Dunovský, Hrubý, Jiriček, Pokorný a Ritschel, a má byť spis tento predchodcom veladôležitého diela iného, ktorého vydanie spolok po návrhu p. Düricha sa usniesol. Je to „*Anthologie poesie veškerých Slovanův jak uměle tak i národní v řeči české*“, v ktorej vedľa ukážiek najlepších básnikov majú byť pripojené i životopisy týchto, jako i historické a kritické úvody ku literatúre každého plemena zvláste, tak aby čitateľ nadobudol povšechného názoru o všetkom básnictve slovanskom. Dôležitosť a včasnosť diela toho je patrná. Jak vidno, bude dielo toto podobno ruskému

spisu Gerbeljovmu, „*Поэзия Славянъ*“, o ktorom sa v predošlom liste mojom obsírnejšia zmienka stala (a o ktorom sa ct. obecnosť v budúcom ročníku „Orla“ ešte lepšie obznámi — red.).

Slavnosť Jungmannova bude teda zajiste dôstojná predmetu svojho, lebo jako oslávenec sám bol prvou podporou literatúry českej, tak i oslavovanie osoby jeho prispeje zajiste k platnému obohateniu tejszej literatúry, ktorej on celý život svoj a všetky sily svoje venoval!

My Česi nádejeme sa, že i naši bratia slovanskí, *menovite ale na Slovensku*, na oslave muža tak výtečného, zaroveň s nami najmenej aspoň duchom súčasťnia sa, že ale, kde to možno bude, i skutkom jakéhokolvek druhu účasťenstvo svoje dokážu!*)

Charvatecký.

Slovanskí krásoumelci.

Podáva Pavel Hečko.

(Dokončenie.)

II.

Slovanskí rytci.

I týchto hojný počet majúce, že zohľadvaje by bolo diela jejích pripomínať, spomeniem ich iba dla mena a národnosti.

Z Rusov presluli: *Emukov, Gerazimov, Goloktinov, Grekov, Ivanov G., Ivanov M., Ivanov Timotej, Kačelov, Kolpakov, Maslovský, Oleščinský, Ouchtovský, Ouskyn, Pelcov, Sulima a Afanasiev.*

Z Čechov a Moravanov sa preslávili: *Berka Anton a Ján, Blažko Al., Blažek, Boháč Tomáš, Budínsky Jos., Černín Dán. Dávid, Černín Ján, Dvorák Sámuel a Dániel, Hus Petor, Janota Ján-Juraj, Kotrba Karol, Kysel, Libenický, Mark Marek, výbornosťou a hojnosťou diel, Motička František, Perlaska Dominik, Pešek Kar., Pobuda V., Poletník J. F., Popel Ján, Pucherna Anton, Puvarský, Byvola Mich., Rybička Jos., Teplár Anton.*

Zo Slovákov sa pokúsili na tomto poli: *Bartholomeides Ladislav*, evanj. kňaz; ryl v medi zvierata, podobizne a mappy; *Miko-*

vini r. 1777 ryl náhlady mesta Norimberka v 37. listoch in folio.

Z Poliakov sa vyznačili: *Budzilovič, Radzivil Anton*, poľské knieža, a *Razvieska Konštancia*, rodz. kňažna Lubomierska.

III.

Slovanskí rezbári, sochári a litci.

Aulíček Dominik, Čech, nar. 1734 vzdelal sa na sochára po hlavných mestach europejských, menovite v Ríme, stal sa majstrom modelov v porcelánovej fabrike v Bavorsku, shotovil mnoho krásnych model z hliny a z vosku, a sochy pre zahradu bavorských kniežat.

*) Keď sa takýmto veľkolepým spôsobom chystajú bratia naši Česi osláviť pamiatku veľkého literáta svojho Jungmanna: či by nebolo dobré i prospešné, keď by sme sa i my Slováci k slavnosti tej i osobne dostavili? — Odporúčame záležitosť túto k uváženiu smerodajným našim kruhom, najme ct. správe „*Matice Slovenskej*“ a iných spolkov. Na zdar!

Red.

Belopotocký Alex., Slovenský rezbár a kamenár nášho veku; *Brokov Ján*, Slovák nar. 1652 v Spišs. Sobote, usadil sa a pracoval v Prahe. *Brokov Ján a Ferd.*, tohoto syn, nar. v Prahe, shotovil svätú Trojicu a iné sochy.

Dománěk Anton Jos., rezbár nar. 1713 vo Viedni, od neho, ktorý mnoho putoval po svete, jesto veľa rezbárskych prác. *Dunajský Vavrínek*, Slovák; Sv. Magdaléna v Lubietove, je jeho arcidielo; i poprsie básnika Hollého.

Hanuš, Čech, vlastne hvezdár, shotovil v Prahe nádherné hvezdárske hodiny, že niet jim snáď inde páru.

Chládek Ján, Čech, sochár a rezbár, vyznačil sa zvlášť v malých figurách. *Ivanov Matvejevič*, Rus, okolo r. 1805 a nasl. zhotovil sochy, plosko-rezby a bysty ruských panovníkov. *Jablonský*, Poliak, rezbár a staviteľ ozdobil v nov. časoch dom vo Gnezdne.

Jaroš Tomáš, slavný litec XVI. storočia, lial výborné a krásne zvony ozdobené liatymi obrazmi, v Brne a v Prahe.

Klot Bar., Rus, zhotovil z liatiny skupeninu koní s vodičom pre admirálné námestie v Petrohrade.

Krylov, slavný rezbár nášho času v Petrohrade, vzdelal sa v Ríme. Shotovil veľkú sochu Hektora a bystu alabastrovú veľkokňaza Michala i skvelé hrobné pomníky. Jeho najväčšie dielo je Mausoleum Dmitrovi Donskému osvoboditeľovi Ruska z jarma tatarského, r. 1825 a nasledujúcich.

Lazar Václav, Čech, shotovil minulého storočia krásne diela z alabastru; v Lukavci nachodia sa i sochy od neho.

Malínsky Josef, Čech, výborný rezbár od r. 1756, † 1816.

Martos Ján Petrovič, Rus, učil sa v Petrohrade, cestoval po Talii a Francúzsku roku 1794. Doma i v cudzine nadobil si veľkej slávy; cisár Alex. ho veľmi vyznačil, iní ho Karóvovi a Thorvaldsonovi prirovnávali. Jeho najznamenitejšie diela sú: Pomník veľkokňazny Alexandry, genialny v kompozícii, pomník Minina a Pozarskéhó, z medi r. 1804 zhotovený.

Max Emanuel, Čech, v Ríme sa zdržujúci, shotovil Michala Archanjela pre dom slepých, sv. Katarínu a Mozarta.

Max Josef, starší brat tamtoho, učiteľ

vzorkovania pri priemyselnej jednote v Čechách, pracoval vzory k podstavku Premyslovho pomníku r. 1841.; z hlíny ale vzorky českých kniežat a kráľov.

Obrocki Ján, Poliak, na konci minulého storočia žijúci. Znamenitý umelec; jeho diela vo chrámoch sú plné milostnosti.

Orlovský Boris-Ivanovič, Rus. slovutný rezbár, narodený v manstve, učil sa v petrohradskej akademii a vzdelal sa v Ríme pod Thorwaldsonom r. 1822 a nasledujúcich. Navrátil sa do Petrohradu r. 1829, ozdobil mesto toto majstrovskými dielami; shotovil sochu Kutusova smolenského a poprsie cisára Alexandra r. 1837 jako professor akademie.

Pacák, Čech v meste Chrudíme, u prosried námestia je od neho socha premenenia Pána, majstrovsky shotovená.

Petrich František, nar. r. r. 1770 v Trěbnici v Čechách. r. 1795., stal sa dvorným rezbárom a professorom na akademii dražďanskej. V jezdrni dražďanskej sú od neho pekné kone v prirodzenej veľkosti.

Petrich Ferdinand, syn predošlého, nar. r. 1798. V Ríme sa učil v dielni Thorwaldsonovej; pamätnejšie z jeho diel sú: Deň a noc, Belizar, Kristus, a Anjel smrti.

Petrovič Demeter, Srb z Baje, znamenitý rezbár alebo sošník nášho veku. Roku 1841 bola od neho pri výstave v Pešti hlava Spasiteľova z medi.

Poltavec, Rus, v Moskve, zhotovil krásnu rezbínu zo sriebra 280 ft. váhy majúcu pre pozostatky dákeho Svätého v kazanskom chráme.

Prokop Filip, Čech z kráľohradeckého kraja, nar. r. 1749. Bol najprv ševcom, potom stolárom, až sa rezbárstvu vyučil vo Viedni, v čom slávy došiel. Jeho znamenitejšie práce sú: Eneás s Anchisom, odlika medickej Venuše, a bysta cisára Františka v Peštanskom museume; † 1814.

Radalja František, Dalmatinec v Dúbrovniku a mních, pápež Sixtus V. ho za jeho rezbárske diela tak miloval, že ho chcel kardinálom učiť, smrť mu ale nedopustila toho dôjst. Benedetto Orsini nazýva ho znamenitým rezbárom.

Šerák Edvard, shotovil r. 1842 vo Viedni sochy: Poľskí kupci, Bachus a Satyr i Madonnu zo slonoviny.

Veselý Václav, Čech v Prahe, shotovil r. 1843 znamenitú sochu Luthera.

IV.

Krásostavitelia.

Baženov Basiljevič, Rus, † 1798, budoval mnohé verejné stavby a shotovil vzor k oprave Kremľu, bol i údom akademie krásoumnej.

Beneš, Čech nar. r. 1431 v Lounach, † 1539; vystavil na hrade pražskom palác kráľa Vladislava, dostavil španielsky sál tamže a staval chrámy.

Bezkoj, Rus, stavitelský majster; žil 1763; hotovil mnohé verejné budovy, nové nástroje a mašiny jako aj ostrovtipné divadlá pri príležitosti uzavrenia pokoja s Turkami r. 1775.

Brylov Alex, professor architektúry v Petrohrade, staväl r. 1833 krásne Michajlovské divadlo.

Glinka, krásostaviteľ vo službe ruského cára; učil sa v Petrohrade na akademii a v Italii, kde plány zo starožitných staväni kreslil a vzal, menovite z Mausoleum Hadriánovho a Augustovho.

Holoubek Mikuláš, Čech, stavitelský správca pri staväni chrámu sv. Víta v Prahe, † r. 1355.

Ivanov Alezjevič, professor stavitelstva v Petrohrade r. 1760 bol v Ríme. Pre slabé zdravie nemohol pri stavbách účinkovať; jeho diela záležia z nákresov a plánov.

Jaropkin, poddaný Rus, vlastne stotník vojanský ale umelý staviteľ. On založil r. 1730 v Petrohrade predmestie Vasili-ostrov a riadil stavänie chrámu sv. Panny kazanskej, † r. 1748.

Kanka František Max, Čech, v Prahe v druhej polovici minulého storočia. Vzdelal sa v Italii. Potom budoval chrám Salvatorský kláštor sv. Kataríny s chrámom a hrad grófa Crenína vo Vinaroch pri Prahe.

Klinský Ján, nar. v Novom meste v Dražďanoch, zdržoval sa ďakolko rokov v Prahe čo učiteľ kreslenia, putoval do Ríma 1793—1795; r. 1827 bol stavitelským radcom v Ulme. Zhotovil pomník Šillerovi a písal pokus o harmonii budov a krajovidov.

Kokorin Alexander, Rus, nar. v Sibírii; učil sa v akademii petrohradskej, po cesto-

vaní stál sa radcom, professorom a direktorom akademie. Bol staviteľ pilný a všestranne vzdelaný. Zhotovil plán k budove akademiekej na pravom brehu Nevy, jehož súmernosť a krása podivuhodná jest; † r. 1771.

Kotlík Andrej, Čech; pod jeho správou pokračovano vo staväni metropolit. chrámu v Prahe r. 1380 za cisára Karla IV. Z vďačnosti a ku zvečneniu jeho mena, postavený mu je stĺp na galerii toho chrámu s poznačením mena a dodatkom: quartus magister 1380.

Krabica Beneš, Čech, správca pri staväni chrámu sv. Víta v Prahe r. 1355—1375.

Lobkovic Ján, Čech, nar. v Madride r. 1606, vlastne kňaz, biskup vo Vigeano, ale výborný staviteľ a znateľ matematiky, jehož rady pri staväni pevností potrebováo; on opevnil Prahu a iné mesta

Lomnic Martin, pražský kanonik, podobne výborný znalec stavitelstva a správca pri staväni chrámu sv. Víta r. 1455.

Michaelis Pasquale, Dalmatinec, v Dúbrovničku r. 1484 ozdobil svoje rodnie mesto mnohými budovami; staväl tiež pevnosť v morskom prístave a kláštor dominikánsky, kde ho i nápis oslavuje: „plura ingenio clara juveniens 1485.“

Michajlov Matús, Rus, vyučenec petrohradský r. 1794 obdržal zlatú medáliu v odmenu svojich výtečných prác.

Miloneg Petor, tiež Rus, v XII. storočí staväl tak rečenú kamennú stenu pri brehu Dnepra, k podiveniu súčasníkov a chrám Vstúp. Pána v Novohrade.

Nikitin Alex., Rus, nar. r. 1816. v Petrohrade, r. 1834 bol v Ríme, kde staré forum romanum dla sosutín tak predstavil hľadel, jako ono pôvodne bolo a k vykonaniu toho poslal mu cár Alexander 200 dukátov.

Pánek Ján, Čech, v Prahe, r. 1702 staväl v starom meste chrám sv. Jakuba, nímžto sa preslávil.

Petor z Brachavie, jeden z tých majstrov, ktorí chrám Sv. Štefanský vo Viedni staväli; on staväl väžu až do r. 1429.

Popelka Kurt., zpomína sa v dejepise mesta Brna s veľkou ctou. On staväl gothicú radnicu a dokončil dom r. 1440—1502.

Ružička Jakub, Čech, opät sedlický r.

1731 stavál tamže, jemuž podobný sotva sa v Čechách nachodí.

Rudínov, znamenitý architektonický kreslič, zkrešlil chrámy a hrobitov v Pompeji i paláce.

Kollár vo svojom slovníku umelcov počít všetkých slovanských umelcov v staviteľstve, rezbárstve, sochárstve, litectve, maliarstve a rytectve, ktorých sa iba s veľkou prácou doznať mohol a jíchž ale z mena udal, na 749 osôb klade. Na krásostaviteľov pripadá z toho počtu 49, na rytcov a litcov 115 na rezbárov 78, a na maliarov samých 507. Krásny to počet, z nichž ja tu pre malý

priestor všetkých uďať som nemohol: najnovší krásoumelci tu však chybajú, ktorých časom svojim bude-li to obecenstvu nášmu milé, vystopujeme a uďáme. Sem patria i hudobníci a básnici a síce lyrickí, epickí, dramatickí a romanopisci i novellisti, o ktorých budúce pojednať mienime, a ktorí nadovšetko pozornosti našej zasluhujú, týchto počť je ohromný a genialných hláv medzi nimi mnoho; no my ích aspon v takomto výťahu podáme, aby mládež naša aspon zovrubne sa oboznámila so slavnými poetami Slovanstva, chejúc pri tej príležitosti oceniť i našich starších i mladších slovenských poetov!

Bulharsko.

Od Vel. D. Stojanova, podáva Sytniansky.

(Dokončenie.)

VI.

Snahy národa bulharskéh o svobodu a samostatnosť.

Po klesnutí Vukaloviča r. 1862 a po vypovedení vojny Čiernej Hory pokúsili sa Bulhari so všetkými svojimi súkmenovcami balkánskeho polostrova o povstanie.

Na pohorí balkánskom, v tlupách obsadili Bulhari väčšiu časť priesmykov. Medzi nimi bola i značná tlupa pod vodcovstvom Stojana baranbašu (vojvodca) so svojou šestnásť ročnou dcérkou. Stojan rozlúciac sa s hrdinskou svojou, jako anjel spanilou dcérou, odobral sa do Srbska straniva usrozuomenia sa s bulharskou legiou pod Rakovským. Švarná Bulharka rozkazovala čo vojvodca dvesto sedemdesiatym junákom na Balkáne. Strach a hrôzu zapričiňovala Turkom, sväté nadšenie po krajoch bulharských. Istý jakýsi kajmakan (správca okresu) ktorý hrozil jej a tým junákom rozprášením, bol prinútený poslať celkom pokorne jej poslov k nej nazpät s ujistením, že jej nebude viac prekážky robiť. Pozdejšie chytil tento kajmakan jedného z jej družiny v domnení, že je to jej otec; za vyplatenie tohoto človeka žiadal nestydatú sumu dukátov. Bulharka poslala kajmakanovi list: jestli za tolko a tolko dňí na určenom mieste toho človeka nenajde,

že kamajkana na určenom mieste obesí a vypáli celé mesto. Človek ten bol na tom istom mieste v Balkáne najdený.

Iné početné tlupy byly v okolí Trnova, Gabrova, Kazanluku a Slivenu. Sbory tieto musely sa v zime rozísť.

Všetky tieto pohyby Bulharov byly len miestne, obmedzené len na nektorú časť zeme; no preca svedčia, že Bulhari nikdy, čo sú pod Turkami, neztratili ohnivú lásku ku vlasti, ku svobode a voľnosti, a že posial túžia po úplnej samostatnosti. A práve táto okolnosť je najlepším dôvodom, že národ bulharský drier lebo neskôr stať sa musí svobodným a samostatným vo svojom vlastnom dome, jestli má byť zjednaný trvanlivý pokoj v juhovýchodnej časti Europy. Bulharský národ od pradávnych časov je a chce byť národom osvieteným; chce vzdelávať púdu, chce viesť obchod, prevádzať všetky remeslá, chce pestovať vedu, umenie atď., jedným slovom: i Bulhari — čo národ zvláštny chejú byť dôstojnými účastníkami všetkých duševných a telesných prác a podnikov, ktoré prinášajú národom šťastie, moc a slávu. No, bez voľnosti a samostatnosti nemožno to Bulharom nikdy docieliť, tým menej pokým budú nad nimi vládnuť Osmani, ktorí vo všetkom sú len surovými barbarmi.

Všetko toto dostačí, aby sme pochopili, prečo Bulhari v rozličných dobách a na rozličných miestach svojej vlasti podnikali časté boje proti svojim podmaniteľom. Národ bulharský najmenej patrí k tým marnivým a ľahkovážnym národom, ktoré činily a činia revolúciu väčším dielom bez všetkej rozvahy a rozumu, a vedené bývajú hlavne citom, keď nie i vášňami. Jestli sa chytí Bulhar opäť zbrane, dokazuje to, že útlisky, ktoré Turci nad nim páchajú, musia už dosiahnuť najvyšší stupeň, musely sa stať i pre ten najmiernejší a najkrotkejší národ už nesnesiteľnými. Keď Bulharom nielen odňatá je všetká svoboda a voľnosť občanská, ale i každú chvíľu ani jeden zachovalý Bulhar nenie istý so svojim imaním, čťou a životom, nenie istý s tým, čo ho robí človekom pred ľuďmi. Krom toho nakladajú Turci najme v poslednom čase Bulharom nesmierne dane, áno pokúšajú sa i o to, aby grečtinu i do škôl bulharských zaviedli a všetky bulharské statky cirkevné, tento posledný majetok národa jim odňali a duchovenstvo bulharské vyplácali zo štátnej pokladnice čo sultanske úradníctvo. Každý z Bulharov, ktorý tieto „reformy“ (opravy) turecké neschvaluje, vyhlásený je za velezradca štátu osmanského, a taký Bulhar, jestli patrí k horlivejším a všeobecnej úcty u národa požívajúcim, býva za krátky čas úkladne zavraždený; patrí-li k prosredným triedam národa, býva buď na večné časy, buď najmenej na desať rokov ďaleko zo zeme vypovedaný; jestli je z nižšej triedy, dáva sa do najťažšieho žalára až do smrti. Tak si počínajú „osvietení“ Turci s „barbarskými“ Bulharmi, jako jich menujú, zvláste od r. 1862. Príkladov mohli by sme tu na stá a na tisíce uviesť, keďby sme mali k tomu miesta.

Všetky tieto veľkolepé a blahodarné reformy či opravy Turkov primaly konečne „lúpežnických“ (ovšem len dľa mienenia Turkov) Bulharov k tomu, aby sa chopili znova zbrane a bojovali proti svojim „dobrodinským pánom Turkom.“ Tam, kde človek ani za psa nenie považovaný, prestáva všetká trezlivosť, tam len — olovo, prach a nôž môžu vyrovnávať.

Bulhari opäť r. 1867. povstali proti sverpým Turkom a toto jich povstanie bolo

všeobecné, lebo tu mal účasť všetok ľud bulharský. Bulhari boli prinútení ku povstaniu, nezbyvalo jim lež dať sa s Turkami do boja na život a na smrť. *Lepšie je snáď umrieť naraz a zjavne lež pomali a tajne.*

A keď takým ukrutným spôsobom Turci mučia a hubia Bulharov, tento ušľachtilý národ, tu „osvietená a spravodlivá“ Európa kresťanská chová sa tak, jako by o ničom podobnom neslyšala a nevedela. Kludne a netečne hľadí na to prelievanie krvi kresťanskej, ktoré by mohla zadáviť jedným ráznym slovom. Tisíce životov kresťanských hynie spôsobom najneludskejším na Balkáne, a Európa si to nevšima. Avšak nielen, že kresťanské vlády európejské pripúšťajú, aby Turek riadil po krajoch bulharských a utrúcal životy ľudské, často nevinné; no nektoré z týchto osvietených, šľachetných vlád sú i hotové, pustit sa i do vojny, aby len panovanie pohanských, divých Osmanov v Európe bolo zachované a vyhľadávajú priateľstvo sultana tureckého. Jak slavnostného uvítania dočkal sa toho istého roku padišah (mocnár) turecký u Francúzov, Angličanov a Nemcov! . . . u národov to, ktoré sa zvykli honosiť, že dosiahly vrchol vzdelanosti a osvety! Keďby nebolo tak jasno, na jakých základoch spočíva panstvo Turkov, snadno by sa dalo myslieť, že vlády tieto preto tak sa chovaly k sultanovi, aby sa jim od neho dostalo milosti a priazni jeho. Kto by sa bol takého nečoho nazdal pred dvoma lebo trimi sto rokmi, keď turecké sverepé zástavy obliehaly Viedeň a chystaly sa hlbšie do Európy! Čítajúc o tom, jako hrdinský kráľ Sobieský so svojimi bojovníkmi dusil pohanské hordy, neboli by sme tušíť mohli, že potomci týchže Poliakov hífami sa budú hrnúť do služby tureckej, aby uhlavnému nepriateľovi Kresťanstva a Slovanstva mečom a ľstou pomáhali proti svojim kresťanským bratom po krvi. Žiaľ tých odpadlíkov národných, ktorí podávajú sa len púdu svojej vášne a nezkontrolnej zášti proti Rusom, o ktorých sa domhievajú, že Bulharom potajomne pomáhajú, predávajú sa Turkom čo nástroje proti svojim súkmeňovcom?

Nuž a čo činili a činia v prospech Bulharov pokrevní jích bratia, jednotlivé národy slovanské?! Záležitosť Bulharov je spolu zá-

ležitosťou všetkých ostatných Slovanov — my aspon tak rozumieme slovanskej vzájomnosti.

Zdá sa, že Slovania ešte nedozreli tak jako na pr. Nemci, aby dôstojne vedeli i činom ctíť veleposvätnú zásadu: *všetci za jedného a každý za všetkých!* Ešte mnoho kalichov trpkostí budeme musieť vypíť, lež dozrejeme tak, aby sme všetci čo jedon muž znali dôstojne sa brániť a zjednať si všeobecnú vážnosť po celom svete — i u svojich najúhlavnejších nepriateľov!

Cítili sme, že sme povinní v oči povedať pravdu svojmu čítateľstvu, jako sa veci majú v Bulharsku a vôbec na balkánskom polostrove. Teraz každý, ktorý je voľný od vášni a pošetilostí, každý rozumný a spravodlivý človek ktorejkoľvek národnosti a stavu zajisto s radosťou vítať musí konečné zničenie panstva Turkov v Europe. I daj to Bože, aby sa to stalo čo možno v prospech spravodlivosti a práva, v prospech Bulharov a Kresťanov vôbec, ktorí sú pravými obyvateľmi balkánskeho polostrova, jako i od vekov jedine oprávnenými dedičami v týchto krajinách. Áno, každý úprimný priateľ svetla, pravdy a spravodlivosti musí nekonečnou radosťou zajasat nad tým, že konečne zmizne v pobalkánskych zemiach panstvo mohamedánskych Turkov, ktorí po päť storočí krute mučia a zabijajú tisíce našich bratov, a že zlaté sluko svobody a voľnosti ožiari konečne i velebný Balkán.

Nebudeme sa tu púšťať do popisovania nesčíslných ukrutností, ktoré Turci páchajú na Bulharoch a páchali i r. 1867 včas jich povstania. Podotkýname len, že len za niekoľko mesiacov behom toho povstania zahynulo vyše päťsto takých Bulharov, ktorí sa nijako neosvedčili byť skutočnými účastníkmi povstania, a boli od Turkov buď tajne buď celkom i zjavne zavraždení jedine preto, že sú Bulhari a gjavrovia. Krom týchto zcela nevinne padlých Bulharov i mnoho iných zmizlo a nevie sa ničoho, čo sa s nimi stalo; bezpochyby tiež úkladne zavraždení sú od Turkov, lebo je to nápadné, že Turci hned vedia o takých, náhle zmiznuvších Bulharoch, ktorým sa však všetok statok odníma; a ešte nápadnejšie je, že z väčšej časti miznú takí Bulhari, ktorí náležia k zámožným a viac

menej vlivu u ľudu majúcim občanom, a mimo to majú obyčajne i rodinu. A práve táto poslednia okolnosť veľmi dosvedčuje tomu, aby sme sa domýšľali, že sú najskôr tajne zavraždení od Turkov; lebo ľudia, ktorí majú vedľa imania i deti, ženy, sotva by tak lahko sa mohli odhodlať, aby opustili svoj tak drahý krb len k vôli zachránenia vlastnej osoby.

I jaký div, že toľko obetí padlo v tom roku v Bulharsku, keď všetci lúpežníci tureckí, ktorí boli za hrozné zločiny odsudení od samých tureckých sudcov ku smrti alebo k doživotnému ťažkému žaláru, boli v tom čase prepustení na svobodu, a mohli svobodne riadiť po Bulharsku zcela dľa ľúbosti. Tito zvlášte vraždili a mučili každého Bulhara, kde ho sretli; pri tom najhoršie bolo vraždenie dietok a žien.

A diplomacie europejských mocností kresťanských pokojne dívali sa na tieto neludské činy Bisurmanov!

Povstalci mali vyše osemtisíc mužov a zdržovali sa hlavne na balkánskom pohorí (na Starej Planine), odkiaľ činili výpady na Turkov. Mali dva hlavne tábory, v jednom bol hlavným vojvodom Bulhar *H. Panajot*, v druhom Černohorec *Filip* a Bulhari *Stojan* a *Delí-Vasil*. Najstatočnejšie držal sa Panajot. Neskôr dorazil k nim i *Jilija Marko*, najslavnejší hrdina bulharský z Makedonie. Mnohoráz srazili sa Turci s Bulharmi, a voždy títo zvíťazili. Najvätsia bitva, v ktorej slavne zvíťazil Panajot nad 3000 pravidelného vojska tureckého stala sa na Slivenskom Balkáne. Bol to pluk tureckých Kozákov a Poliakov, ktorých viedol Sadyk-Baša (slavny spisovateľ poľský Mich. Czajkowski, ktorý nedávno ruskou vládou bol amnestovaný). Poliáci na vyzvanie Ibrahima-Bega (generála Langiewiczza) hrnuli sa toho času do Turecka a vstupovali do služby tureckej proti — Bulharom! Najlepší špehúni tureckí boli v Bulharsku Poliáci a Židia. Bože odpust to — Poliakom!

Hrozný výjav udal sa dňa 30. Julia 1872. v dedinôčke Zabove, ktorá leží v trojanskom okrese v Bulharsku, medzi Bulharmi a Turkami. Bulharskí povstalci išli do rečenej obce pre potravu; tureckí špehúni oznámili to Turkom, ktorí hned Bulharov prepadli, my-

sliac, že počet jích není velký. Černohorec Filip a s nim desat Bulharov ukázalo sa Turkom, vystrelili po jednej rane a utekali nazpät. Turci hnali sa za nimi, a keď mysleli, že nepriateľa majú, a vodcovia jích Mehmed-Čauš a Ali-Biljuk-Baša dali rozkaz strielať, obskočení boli zo všetkých strán. Počala bitva, a Turci prinútení boli ustúpiť; ale tu uzreli i za sebou nepriateľa. Po polhodine Ali-Biljuk-Baša a jeho seimeni (hajdúsi) vytasili jatagany (veľké nože) a preražili si cestu k ústupu; ale Bulhari hnali sa za nimi a vodca Turkov padol. Osemnásť Turkov padlo mŕtvych; Bulhari mali troch. Keď Bulhari počali z Turkov brať lepší odev, nože, hodinky atď., našli na krku jedného z nich zlatý krížik; na ňom bolo vyryto: „R. 1839 Josef Slimbowski,“ v meštoku našli jakési vlasy, kostičku a list, písaný po poľsky; ale nebolo ho možno prečítať. Jako tento prišiel medzi tureckých hajdúchov, Bôh zná.

Mehmed-Čauš vrátil sa po krátkom čase do Žabora, a vypomstil sa za svoju nehodu na bulharských dedinčanoch. Starosta pretrpeť musel všemožné muky; no vidiac Mehmed, že ničoho sa nedozvie, uchoпил syna starostovho, chlapca desat ročného, položil mu na hlavu rozpálený do červenava kruh železný a pýtal sa ho, kto z obyvateľov povstalcov poskytol potravu? Ale ani z chlapca nedostál nič iného, lež: „neviem, nevidel

som.“ Na krik chlapcov príbehly do izby jeho matka so sestrou. Mehmed-Čauš chytil starenu a hrozil jej mukami, jestli nepovie mu všetko, čo sa dialo a deje v dedine. Starena mlčala. Mehmed-Čauš dal starenu do naha vyzliecť a polievať horúcou vodou; ale deti stareny, chlapec a dcéruška vrhly sa na ukrutníka, tamten s kuchyňským nožom, táto s vidlicami. Rany nimi zadané byly tak dobre namierené, že Mehmed-Čauš na zem zksesol. Tureckí vojaci počujúc to, sviazali starostu, syna i jeho dcéru a chceli jich odviešť do Ruščuku, ale jeden z dedinčanov dal o tom zprávu bulharským povstalcem a tito prišli dedinčanom na pomoc. Počal na novo boj medzi Turkami a Bulharmi. Turci boli porazení a museli opustiť dedinku. Ale povstalci nemohli už pomôcť ubohej rodine; otec, syn i dcéra boli od vojakov zabíť a rozličné čiastky jích tiel po plotoch dediny rozvešané. Černohorec Filip, u ktorého sa ešte nezahojila rana na ruke, opäť bol ranený a opäť do ruky. Kamaráti radili Filipovi, aby odišiel na čas do Srbska lebo do Romanií a tam rany svoje vyliečil; ale Filip odpovedal: „Od prvej rany na pravej ruke nevládal som dvoma prstami, od druhej rany nevládnem celou rukou; ale zapomínate, že mám ešte lavú ruku a zuby. Jestli budem zbavený oboch rúk, prehryzem sa zubami.“

Černohorca toho vidieť bolo všade.

T a m b u r a.*)

Tam do náručia, družka lúbezná,
Na hrud vernú sem, tambura!

Môj na tej zemi poklad jediný:
Na priateľstvo naše, Urrá!

Urrá! Šťastný som, kým ľubopiesňou
Struny tvoje útlo znejú:
Ony nebeských kruhov súhlasie
Do duše mi tichej lejú.

Urrá! Boháč som, pokým sa vlny
Sriebrozvukov tvojich trasú:

Hrdo pozerám na blištiacu sa
Perlami a zlatom chasu.

Beda! Keď sa mi vymkneš z objatia,
Jaká chvíľa mne to clivá!
Tu šťastie klame, tam zas bohatstvo
Posmešne sa na mňa díva.

Tam psota chudá, tu bladá bieda
Od radosti ruky si trú:
Skutočnosť holá tu, a nádeje
Smutne jedna za druhou mrú.

*) Tambura = lýra, lutna, poësia.

Všetko — len jedno svet mi nevezme,
Keď mlčí hlas tvoj milostný:
A to je, drahá, to presvedčenie,
Že som tebou ostal cnostný:
Že ani divná hra mi osudu,
Ani posmech neodberú:

V bytnosti vyššie ľudí meniacu,
Nepodvratnú v Boha vieru.

Sem v týchto časiach Bohoznevahy
Na vševernú hrud, tambura!
Môj na tej zemi poklad jediný:
Na priateľstvo večné, Urrá!

Nezabudov.

S t r u h á r.

(Poveš.)

(Dokončenie.)

XI.

„A čo verní — tým meč nad hlavou stáva.
Vyrvaní z hradu spoločného sadu,
Živoria len tam po tónach údolia:
No, pre česť tvoju, hodnosť, ducha vládu
Tónu tú radšej, než blesk zrady volia.“ —
Jos. Jančo.

Ženičky rozprávaly si ráno, že u pána úradníka takmer do bieleho rána horelo svetlo. Struhár bol v kaštieli už za včas rána. „Ach, ach, čože vás doviedlo tak za času?“ začal Baltazar.

„Stalo sa, čo sa stať dávno malo,“ odhodlane vyriekol mladý človek.

Vladár vstal zo svojej stoličky, a celkom zadivený zastal pred Struhárom.

„Po dlhom, Slovákov nedôstojnom blúdení konečne premochol som sa,“ zmužilo začal Struhár. „I prichodím, pane, ač nie bez veľkého polutovania, aby som vás prosil o prepustenie zo služby.“

„Čo je to, čo sa vám robí?“

„S veľkou ťažkosťou vyjavujem, že nemôžem ďalej slúžiť tomuto vznešenému domu; ťažko mi to padá: ale musím konať po mužsky a povzniesť sa už raz nad citlivkárstvo.“

„No, ja neviem pochopiť, čo sa vám stalo!“

„Ráďte odpustiť, ale ja ináč nemôžem.“

Baltazar mal príležitosť poznať pevnú vôľu mládenca tohoto. A keď počul teraz odhodlané slová, presvedčil sa, že nebude ho možno odvieť od jeho úmyslu: a preto za lepšie uznal, nežiadať mnohé vysvetlivky.

„Konal som sta ľahkomyselný chlapec, keď dal som sa znepokojiť fantaziam, a vyrval

som i toho anjela z jej pokojného stavu; — ba čo viacej, ešte väčšiu nezralosť dokázal som, keď došiel som až ta, že ona stať sa mala obeťou mojich náruživostí.“

„To je podivné.“

„Ráďte prísne poňať moje položenie — a myslím, že nebudem musieť moje mienenie ani odôvodňovať. Pane! veď — jako hovorím — najťažšie mi prichodí, že odísť mám z tohoto nekonečne cteného domu, odísť bez toho, že dočkal by som čas, v ktorom bola by sa mi mohla príležitosť poskytnúť, aspon čiastočne odmeniť sa za tie mnohé dobrodenia, ktoré požíval som v každom ohľade; ale darmo je: musím takto učiniť, jestli nechcem časom zatratiť túžby svojej mladosti. Pane, ráďte súdiť, a predstavte si jej šľachtické postavenie a moju chudobu! Oj, to nie! To nemôže byť, aby pre moje slabosti táto šľachetná duša nekdy trpký život mala!“

„To je prílišná prísnosť! Osoba vaša nahradila by jej všetko.“

„To je nie dostatočné,“ pokrútil Struhár hlavou, „svet ináč súdi!“

Na tieto slová nastalo dlhšie mlčanie. Vladár zamyslel sa, a Struhár tiež zasmušile rozjímal o svojom predsebäzvatí.

„Nemilé účinky majú na mňa tieto vaše slová,“ začal Baltazar po dlhšom uvažovaní; „ale jestli je toto vašim pevným úmyslom: nech sa stane.“

„Vďaka vám, pane, i za toto. I ráďte odpustiť, že po toľkých dobrodeniach jako nevďačník odchodím z tohoto domu. No, vyznám, že pamiatka toho nikdy nevyhasne

z mojho srdca, a či v šťastí či v nešťastí blažené chvíle mi bude zapríčiňovať rozpo-
mienka na tie časy, ktoré som ztrávil v tomto
vznešenom dome.“

„Pán Bôh pomáhaj vašim šlachetným
snahám,“ vrele stiskol mu Vladár ruku.

„Vďaka, trojnásobná vďaka,“ šoptal pre-
niknutý mládenec; i nedôvery plným zrakom
obzrel sa po svetlici, jakoby sa presvedčiť
chcel, či nikto nepočuje, a začal hovoriť:
„Vo vašej osobe, pane môj, mal som pána,
otca a priateľa, a to vždy a vo všetkom:
i prosím vás na základe tohoto, ráčte sa
ešte raz zaujať za moju vec: prehovorte po-
tom svojim časom s Vilmou, aby aspon či-
astočne mohli byť ospravedlnené pred ňou
moje kroky.“

Šlachetný pán útrpne díval sa na mla-
dého človeka, a pohybom hlavy, jako i po-
hľadom vyjavil prísľúbenie, že všetko možné
urobí.

Keď po tomto výjave domov išiel, sdelil
matke svoj úmysel, ktorá ač zhrozila sa nad
počutím tohoto, preca nepreriekla ani slova,
ktorym bola by narážala na jeho postavenie
v budúcnosti. Jedine keď už na stranu odišla
sperlily sa jej po tvári slzy, a žalostným
hlasom vyriekla:

„Bože môj, Bože môj, koho vinou je tak
nešťastný!?“

On ale mal sa hneď k usporadovaniu
svojich vecí, aby čím skorej mohol opustiť
toto miesto, jehož spomínanie po pri rado-
stných bude budíť ešte viacej zármucujúcich,
dušu hrôzami naplňujúcich dojmov. Ukázal
sa pred milovanou matkou i veselším; ale
to bolo len vplyvom šetrnosti a lásky: v srdci
mal len puhé neistoty ohľadom svojho budú-
ceho postavenia.

„Matka — len tá ma bude trápiť,“ za-
čal k sebe hovoriť; „pomyslenie na ňu bude
mi výčitky robiť svedomiu. Ja sám nebojím
sa života, a bez najmenšej obavy púšťam sa
do šíreho sveta. Ale, Bože môj, ona nebude
mať pokojný život; jej toľké starosti a sú-
ženia zapríčinením na staré dni, jej, ktorej
nebol bych v stave odslúžiť sa ani pri mo-
jom najprajnejšom postavení. Moje nešťastie
— lebo v jej oku môj život bude — od
týchto čias nešťastia plný, naplní ju žiaľom,
a žiaľ tento, zapríčinený nehodným synom,

môže jej priskoriť dni života! Bože môj,
Bože!“

Tak vzdychol si, a odišiel za matkou,
ktorá celkom znepokojená bola.

„A kam sa teraz hne, syn môj?“

„Kamkoľvek, drahá matka, len tu nesmiem
zostať, jestli chcem, aby časom spokojný bol
môj život.“

„Synku môj, synku!“

„Posvätiť sa službe národa, a tým, dra-
há matka, navrátený bude pokojný stav duše
mojej. Láska, drahá maminka.“

I vrele objal milovanú matku.

„Ano, láska k národu môže ma jedine
šťastným učiniť.“

„Sotva dožijem tvoje šťastie.“

„Dost ma bolelo, že doterajším svojim
jednaním toľké trpké chvíle zapríčinil som
i tebe; dost ma bolelo, že temer celkom ztra-
tený som už bol pre národ: a preca už po-
sial nemohol som vyviaznúť z toho bludu,
až posial konal som bez zmužilosti, sta lah-
komyselný, nezkúsený chlapec. Oj, národ a
matka bude pomimo Boha predmetom mojich
túžob, a v nich budem žiť Bohu!“ privinul
k svojim ústam matkinu ruku.

I zdalo sa, že nekonečnou radostou jasá
rozčuleny syn; ale len pozreť bolo treba na
neho, už ukázalo sa, že zmietajú ho ešte
i teraz veľké bóle, o čom svedčila bladosť,
svedčil výraz tváre.

„Hovoriš, syn môj, že pre národ a pre
matku mieniš od týchto čias žiť, abys žil
Bohu. To je vznešený úmysel, a nie každému
daná vlastnosť, posvätiť sa službe národa, —
ďalej pekné, a potešiteľné je pre mňa, že
i matku nosíš v srdci: ale nezabúdaj, Milko
môj, že si ešte mladý, že nemáš sily.“

„Povedomie, že je v stave človek ná-
rodu preukázať nejakú službu, je najväčšia
radosť, pred ktorou tratí sa všetko ostatné,
jako pred lúčami slnka mesačné blesky,“
preriekol slovenský junos, pri čom ale mat-
kine slová upamätaly ho na svoje najbližšie
osudy, a hlboko zamyslel sa.

Prišiel ešte potom tento deň k nemu
osobne Baltazár Vladár, ktorý po usporiadaní
účtov poďal mu do papiera zavinený, takmer
celoročný plat, pri čom medzi iným obrátil
sa k obľúbenému mladému mužovi so slovami:

„Odchodíte; ale, prosím, nikdy nezabu-

dnite, že nachodia sa ľudia, ktorí ctili a milovali vás jako člena svojej rodiny; nech vám ostane na vždy milou rozpomienka na môj dom.“

XII.

„Kto prvej lásky venoval tebe kvet,
„Ten v láske tejto nikdy neumiera.“ —
Jos. Jančo.

Minulo sa viacej rokov, ktoré zapríčinily v mnohom ohlade veľké premeny.

Sme v jednom z významnejších mestečiek čarovného Podtatranska, nášho milého Slovenska, v ktorom práve vydržovalo sa národné shromaždenie, k nemuž putovali verní synovia Slovenstva od Rymavy, Hrona, Váhu, Nitry a siného Dunaja, jako i z dolňozemských rovín, chcjúci dokázať, že i tam má Tatra verné deti, že i tam pohybuje prsiami láska k národu.

Vítaný je toto deň pre mnohého rodoluba, vítaný preto, že napojí, nakrmí sa duša jeho pri videní zápalu a nadšenia, ktoré zrkadlí sa na tvárach národovcov. Zápal a láska jedného účinkuje i na druhého, a nadšenosť jedného vyvoláva oduševnenie i druhého. Brat nájde svojho seberovného brata v národe, priateľ svojho priateľa, ktorého už roky — a roky nevidel — a nastanú chvíle plné nadšenia, nastanú okamženia, ktoré za balzam slúža v mnohom ohlade krivdu trpiacemu Slovákovu.

V predpoludňajších hodinách, keď už zahájené bolo shromaždenie, zastavil sa ešte jeden vozík v blízkosti miesta shromaždenia, z ktorého zišiel muž, v počiatocnej dobe mužského veku postavený, z jehož obleku a dôstojného držania sa zatvárať sa dalo na jeho kňazské postavenie.

Pri vstupovaní do shromaždenia radostné pocity rozplývaly sa mu hruďou, vidiac hneď alebo vysokoctené osobnosti, alebo svojich známych, bývalých priateľov, s ktorými v ružovom mládeneckom veku žil, a vznešenými ideami krmil svojho ducha v jích spoločnosti. Len jedno vrelé stisnutie ruky, jeden významný pohľad zo strany takéhoto — už sú uspokojené túžby mladosti.

Po dakolko takýchto rozkošných okamženiach ešte s napnutosťou obracal zrak vo všetky strany, a zvlášte pútal k sebe pozor-

nosť jeho zápalom a nadšene hovoriaci, významnej tváre a ohnivých očí mladý muž.

„Milko!“ dychtively priskočil náš známy k mladému mužovi.

„Ah, Brezovský! Či mám veriť svojim očám?“ zadivene preriekol z prosried dvorany ku dveram odstupivší; i privinul nezapomenuteľného priateľa k svojim prsam.

Po ukončení shromaždenia s naradovaným srdcom viedol priateľa, Brezovského, do svojho príbytku, ktorý nachádzal sa v tomto istom mestečku; i nekonečne zaradovala sa i staruška Milkova matka nad príchodom jeho. —

Nasledujúci deň ztrávil Brezovský u svojho priateľa — a bol to deň plný pôžitku, plný blahých okamžení; lebo oni, ktorí v prvej dobe svojej mladosti tak vznešeným ideám žili, teraz po niekoľkoročnom poznaní života, po zanechaní nektorých bludov mladosti, stali sa mužmi v úplnom slova smysle, a jako takíto, vzájomne oduševňovali teraz jeden druhého.

Deň na to rozlúčil sa Brezovský so staruškou matkou, syna ale pojal sebou. Matka Struhárova pri lúčení sa so slzou na tvári pristúpila k priateľovi svojho syna, a významným tónom vyriekla:

„Po svojej mnohoročnej trpkkej zkušnosti prišla som k tomu presvedčeniu, že nikdy neklesne hlboko človek, ktorý má zvláštne a vyššie ciele. Tak previedla i môjho syna cez krízné cesty života láska k národu.“

Cestou obšírne vyrozprával Brezovský, jako meškal v Nemecku po zkončení svojich študií, a jako navrátil sa zase len pred krátkym časom na Slovensko, kde medzi slovenským ľudom prijal sebe primerané postavenie.

„I ja sdelím ti, brat môj, všetky svoje osudy, začal Struhár. Keď opustil som Hanzkovo, bol som mladík bez mena, bez nádeji na nejaké skvelé postavenie v budúcnosti.

Odišiel som plný neistoty a starosti, ktorú znašal som najme o matku; lebo čo týka sa mojej osoby, natolko nebol som slabý, žeby ma bolo mohlo niečo celkom strašiť: veď mladému šuhajovi otvorený je svet! Jednu čiastku ročnej pláce vyzdvihol som si len teraz — a to bolo všetko, na čo môhol som sa spoľahnúť. Ale vieš, jakého som mal dobrodínca v osobe Baltazára Vladára! Keď pre-

zeral som cestou tieto peniaze, zbadal som, že k ním pripojená je jedna tisícka, ktorou šlachetný Vladár aspoň čiastočne chcel oblahčiť spôsob môjho života, a odstrániť obavy o zaopatrenie matky. Tak prišli sme do mojej rodnej dedinky. Tu žili sme utiahnuto od sveta, a pod rokom odbavil som súkromne právnické štúdiá. O budúcnosť nebál som sa teraz veľmi, — i potešoval, prehováral som matku, ktorá nevedela sa nijako uspokojiť so stavom svojho syna, I nekonečná bola jej radosť, keď neočakávane zabezpečenú videla moju budúcnosť, čo stalo sa tak, že zomrel môj strýk, ktorý už pri hospodárskych štúdiách niesol moje útraty, a teraz dosť pekné dedičstvo pripadlo na mňa. Prijal som to dosť chladno; lebo mal som už vtedy zaopatrené dosť uspokojivé postavenie. Ale takto zmenilo sa všetko, nechcel som viacej žiadať úrad, kde bych bol býval viazaným, i presťahoval som sa do mojho terajšieho bydliska, abych tým výdatnejšie účinkovať môhol v prospech národa. Veď iných záujmov som už nemal, a mestečko toto najviacej pútať ma k sebe, kde skrovne žijem od tých čias až po dnes.“

Brezovský s radosťou viedol svojho milého hosta do svojej fary, kde odpočinuli, občerstvili sa po nepríjemnostiach cesty.

„A čo to za panstvo máš tu?“ slovil Struhár, keď vypytoval sa o dôležitostiach dedinky.

„To je Lenický; jedon z najmajetnejších statkárov celého okolia, patron cirkve, muž chváľitebného smýšľania.“

„Ja bych si ho žiadal poznať. Neposkytla by sa príležitosť, čoby si ma predstaviť mohol?“

„Jestli sa ti páči, nebudem od toho,“ odvetil Brezovský.

Na druhý deň padla práve nedela.

V predpoludňajších hodinách ozvaly sa na väzi zvučné zvony: a nábožne obyvatelstvo spiechalo do Božieho chrámu.

Kňaz dedinky odviezol i svojho hosta, a tento tešil sa príležitosti, že uzre svojho priateľa pri odbavovaní svojej velebnej a vznesenej povinnosti.

Po odbavení Božích služieb zamestnaný bol kňaz úradnými prácami. Host vyšiel do farskej zahrady, ktorá dolu vrškom fahala sa až do vniutra dedinky, blízko panského obydlia. Poprešedil zahradu, a vyšiel i na širokú

ulicu dediny, do ktorej práve fahala črieda panských kráv.

Pred kaštielom bavil sa krásny mladý asi štyri ročný chlapec so svojou pestúnkou.

Jako zbadal Struhár krásne dieťa, s veľkým zalúbením uprel k nemu svoje oči, jakoby sa natešit chcel z jeho pôvabných líčok, z jeho nevinnéj detinskej obratnosti. Prizeral, díval sa naň — a zdaly sa mu fahy chlapčoka známymi.

Od panského obydlia až ku farskej zahrade fahalo sa stromoradie, a pod niekoľkými stromami umiestené byly na sadnutie lavičky; on posadil sa na najbližšiu.

Črieda kráv približovala sa pred kaštiel, kde bavil sa chlapček.

Zrazu z poza čriedy pustil sa prudkým behom rozpajedený bujak, a divoko ručiac utekal po pred Struhára v tú stranu, kde nachodilo sa dieťa. Struhár bežal dietatu na pomoc, i chytil ho na ruky. Z kaštielskeho obloka vykrikol nekto. Divoké hovädlo prekvapené zastalo. I odrazilo sa v lavo, kde zaprúe sa do brehu potôčka, pri desivom revaní rozhadzovalo rohama zem.

Sotva vkročil Struhár s oratovaným dietatom do brány, už stála pred nim nalakaná matka, krásna pani kaštiela.

„Oj, pane,“ riekla, „jako vysloviť vďaku, ktorú cítim, ja matka, nad týmto veľkodušným skutkom?“

„I vzala milého synáčka na svoje ramená, obsypúc ho vrelymi materskými bozky. I obrátila sa ešte k osvoboditeľovi, ktorý už práve na odchod pomýšľal, a pútavým hlasom hovorila:

„Nech sa páči hore; môj manžel musí vidieť osvoboditeľa svojho dieťaťa.“

Volaný bladol, a ztráhal sa, nasledovať ju; ona ale neodolateľným spôsobom doliehala na neho hovoriac:

„Prosím poprajte nám tej radosť.“

Pri predošlých slovách zaoberala sa len so svojim dieťaťom, a hovoriac k cudzincovi, ani nepozdvihla k nemu dobre očí; teraz ale bedlivo uprela na neho zrak, i vykrikla: „Ach, Bože!“

„Podivné ľudské osudy,“ vyslovil Struhár, a celkom predesený stál pred paňou.

„Ale neklamem sa? . . . nie ste vy to, pane — Struhár?“

„Nemýlite sa, milostpani.“

„Teraz už, pane, musíte byť mojim hosťom;“ i viedla ho po chvíli do svetlice — a on bol už povolný.

Dieťa nezapustila z ramien, a keď octli sa v dlhej chodbe, roztvorila dvere, v ktorých zjavila sa mužná, prívetivá osoba domového pána.

„Ani nevieš, v jakom nebezpečenstve ti bol syn!“

„Nuž?“ zadivil sa prelaknutý otec.

„Keď nie tento pán, bol by ho rozšliapal z pola idúci bujak.“

„Som teda dlžníkom,“ uklonil sa domový pán, a po starostlivom pohľade na synčoka, viedol hosta do svetlice.

Pani na krátko vyrozprávala svojmu manželovi celú príhodu, ktorej, stojac v obluku kaštiela, očitým svedkom bola.

„Veľká obetovavosť a veľkodušnosť,“ riekol povdajný otec.

„Plnil som len púhu kresťanskú povinnosť,“ ohradzoval sa Struhár.

„Ach, duša moja, jak podivné sú cesty človeka! Ani by si nepomyslel, kto je tento pán?“

„Natolko ma zmýlila táto príhoda, že nežiadal som ani predstavenie.“

„Poznáš následkom môjho vyprávania moju osudnú mladost,“ hovorila zapýrená pani; teraz ale môžem ti predstaviť pána Struhára, s ktorým snášala a trpela som osudom zadané rany.“

„To ma len teší,“ začal manžel vo veľkom podivení, „že mám česť poznať pána; lebo verne zobrazila mi moja drahá pani tie deje, ktorých hrdinu zamiloval som si, a pri jeho poslednom čine až obdivoval. Som vašim ctiteľom, i zaviazaný som veľkou vďakou; lebo z tých súžení a nerestí taká vyšla moja pani, s jakou — môžem povedať — málo ktorý manžel mohol by sa pochváliť. Vy ste zakladateľom mojego blahého života; len vašou obetou stal som sa tak šťastným, jakým som teraz u boku mojej Vilmy.“

„Výjav tento ostane mi na celý život prepamätným, a možné trpké chvíle mojego života osladzovať bude zpomienka na tieto slová vaše, z ktorých vyrozumieť môžem, jak šťastní ste. Ja na tom mám dosť.“

„A ešte som sa ani nezpýtala, pane Stru-

hár, jak šťastná náhoda vás doviedla sem?“ riekla Vilma po krátkom, na Struhárovo slová nastalom mlčaní.

„Som vo fare u Brezovského už na druhý deň.“

„No, ten pán farár,“ začal domový pán „Inokedy nieto dňa, žeby nás neнавštívil; nedostane hosta, žeby nám ho nepredstavil: a teraz? Idem sám pre neho, aby sa tu ospravedlnil.“

„Ráčite sa šťastnou cítiť?“ ostýchave zpýtal sa bývalý milenec, a pozdvihol oči k pútavej Vilminej tvári.

„Keď mnohé nehody vykorenily nektoré blahé i neblahé city srdca: stala som sa šťastnou.“

„A neráčily ste ma nikdy zatracovať? Vedely ste mi odpustiť?“ osmelil sa k novej otázke.

„Len po mnohých duševných bojoch, a po prosiedkovaní šlachetného Baltazára,“ otvorene odvetila zpýtaná.

„Vďaka mu.“

„A váš terajší stav?“

„Môj terajší stav?“ zjavil sa mierny úsmev na Struhárovej tvári. „Žijem s matkou tichý, dosť spokojný život.“

„S matkou! Tak preca je len pevnejšia mužská povaha, — pevnejšia i v láske.“

A od tohoto okamženia ešte spokojnejší bude môj život; lebo presvedčený budem, že mojej pošetlosti nič nepadlo v obeť.“

„Nesúďte tak prísno o sebe!“

„Významný toto bude pre mňa deň,“ začal slovami Vilmy povzbudený Struhár, „a rozpomienka naň osladzovať bude moje trpké okamženia; lebo veď vidím, že pochybené kroky mojej mladosti, ktorých až posiaľ hrozil som sa, nepožadovaly žiadnych obetí, následkom čoho čistým svedomím môžem sa rozpomínať na moju lásku, ktorá mi od týchto čias len blahé dejmy bude budiť.“

Po obapolnom zádumčivom zamyslení priekla ešte Vilma:

„Sotva znáte, že po vašom odchode o krátky čas slávila Jenka svoju svadbu, čo sdeľujem vám jako doplnenie nášho dejú.“

„Pán Bôh ju poteš v tom manželskom sväzku. Bola hodná dcéra svojich šlachetných rodičov.“

Nato vstúpil do svetlice domový pán

s Brezovským, ktorému pani kaštiela výčitky robila, že nepredstavil jím svojho hosta.

Prí obede pokračovalo sa v shovore, ktorý konečne i národné záležitosti mal za predmet.

Struhár presvedčil sa o nekaždennosti povahy hostiteľovej, a spotešením zkušil, že i jeho pani verne zachová tie zásady, ktorých smerodajcom v minulosti on bol.

Struhár pripomnel uprimné a spravodlivé snahy Slovákov, snahy, výlučne k vzdelávaniu národa smerujúce, ktorých výrazom sú gymnásia a iné vzdelateľné ústavy.

„Pánovia!“ ujal sa domový pán slova. „Posiaľ nebol som prívžencom vami hlásaných zásad; ale nebol som nikdy ani nepriateľom šľachetných námah za národ zaujatých mužov. — a nikdy nehanbil som sa za svoj slovenský pôvod. — Chválim tie snahy, ktoré

mí práve sdelené boly; lebo veď len tak môže byť i budúcnosť vlasti zabezpečená, keď vzdelané a svojho práva povedomé budú všetky v nej bývajúce národy, z ktorých ale nám preca najviac záleží na slovenskom, ktorého vzdelanosť napomáhať nie len za chvalitebnú vec, ale za svätú povinnosť máme si pokladať. Aby som tomuto výraz dal, tu oddávam k vašim rukám, pánovia, tieto peniaze v prospech slovenských vzdelateľných ústavov, a nebudem sa zdráhať i na ďalej podobne robiť, jestli to k pokroku národa bude smerovať, ktorému týmto privodávam na „slávu!“

„Sláva vernej šľachte národa!“ zajasal Struhár s Brezovským.

„Sláva takým šľachetným národovcom, jako ste vy dvaja!“ dovršil domový pán i s paňou.

Josef Škultety.

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Praha dňa 13. Dec. — Snad poteší obecenstvo slovenské stručný nástin spolkovitého života tnuajšieho študentstva česko-slovenského.

Každý mladík slovenský prijdúc do Prahy hneď pátra i dopytuje sa, kde čít. akad. spolok, známy mu už z novín slovenských, jestvuje — a snahy jeho pátrania skvelo sa mu odplatia! Je to v skutku na mladíka slovenského mohutný dojem, keď vstúpi do lokality spolkovej, ktorá z ôsmych izieb pozostáva, keď sleduje pilne činnosť jeho a rozvoj. Spolok tento pestuje vzájemnosť nie len s pražskými a vonkajšími, ale i slovenskými spolky v zahraničí; podporuje snahy jak študentských tak neštud. spolkov napomáhajúc knihovne a poskytujúc jim dobrú radu; číta obyčajne okolo 1200—1300 údov; krom toho má mnohých základ. a podporujúcich členov. Majetok spolku páči sa na 27000 zl., knihovne počítuje do 6—7000 sv. a mnohými zbierkami môže sa tiež honosiť. Príjmov máva na 6000 zl. Novín vydružuje okolo 140—150 slovenských, v ktorých sú zahrnuté i naše slovenské pomimo náboženských, všetky. Asi podobný počet číta angl., franc. a nemeckých

časopisov. Môže sa človek soznámiť v ňom tak rečeno s celou novinárskou literatúrou českou. I myslím že toto dosť skvelo hovorí za jeho činnosť. V istej súvislosti s ním sú odborné spolky; majú totiž spolok filologovia, právnici, historici atď.

Spomenutia zasluhuje i spolok „Slávia,“ kde sa hlavne slovenské záležitosti pretriasajú, najme o literatúrach, dejinách atď. Slovanov. Družia sa k týmto spolkom spolky poučno-zábavné, ktorých je tu tiež nemalý počet.

Teraz pomýšľajú Moravania, Slováci a Slezáci spoločný pre seba spolok vedecký založiť, kde by sa hlavne, ba tuším výlučne týchto zemí sa tykajúce záležitosti a otázky, dejiny a literatúra atď. pretriasaly.

Ale i my Slováci, bár jako verejný spolok pre malý náš počet vystúpiť nemôžeme, vzali sme si za povinnosť, aspoň dvaráz do mesiaca sa schádzať, by sme sa v reči našej a v rečení sdokonalovali,*) by sme i o našich pomeroch a záležitostach dôverne sa poshovárili.

*) Sláva Vám, drahí bratia!

R e d.

Jako počuf, i Juhoslovania zamýšľajú založiť si spolok vedecký, alebo podobný čít. ak. spolku. Na zdar!

Nás Slovákov je tu na teraz 10. Jako sa zdá, pomali pribývajú do Prahy. No myslím, že sa o mnoho viacero rozmnoží počet tento, keď bude môcť spolok „Radhošť“ výdatnejšie podporovať žiakov z Moravy a zo Slovenska príslych. Ufam sa, že každý Slováčik uznáva významnosť spolku toho i pre nás. A preto by žiaducno bolo, aby našiel hojnejšej podpory i zo strany slovenského i moravského obecnstva. Ved že do teraz nemohol svoju činnosť tak vyvinúť jako by si toho prial, je príčinou toho hlavnou lahostajnosť slov. a moravského obecnstva. Že spolok tento aspoň trochu mohol zodpovedať účelu svojmu, to môže jedine jednotlivým dobrodincom ďakovať. Len vtedy bude môcť spolok tento dostatočnú činnosť vyvinúť, keď nebude len dielom jednotlivcov, ale keď sa ho celé obecnstvo zaujme. Pánovia, čo dávate na tento tak dobrý účel majúci spolok, to dávate jedine sebe, podporujúc svojich synov a dávajúc Slovensku mladých bojovníkov za národ!

Nemožno, bych nespomnel p. Dr. Jandu, ktorý sa všemožne o rozkvet „Radhošťa“ zasadzuje a zvlášte proti Slovákom tu najväčšiu laskavosť a ochotu preukazuje. Zo Slovákov dostávajú štyria podporu, viac jích ani nežiadalo.

Slováci študujú hlavne techniku. No nech sa len naučia dobre merať, by namerali už raz nášmu národu toho blaha a dobrobytu v hojnej miere.

Jak činnosť českého študentstva radostne dojme každého Slováka a Slovana, tak zase nemilo účinkuje tá nevšímavosť českého študentstva oproti Slovákom a iným Slovanom, podobne i neznalosť jích o našich pomeroch; čo ale keď sa vezme do povahy, že české noviny si nás nevšímajú (aspoň do teraz veľmi málo) a časopisy naše nečítajú, — niet divu. Tu vidíte bračkovéci a vrstovníci moji, že my od nikud nemôžeme čakať podpory časopisectva nášho; bo keď ani ti najbližší k našim pomerom bratia žiadnej sympathie nemajú, čo môžeme očakávať od druhých?!

A preto jedine v nás je nádej! Nechajme reči, a dokážme skutkami, že sme hodní

mena slovenského. Predpláčajte sa hojne, zvlášte na „Orla,“ čo tým skôr činiť môžete, keď je tak lacný. Sjednotte sa dvaja-traja. Pár krajičiarov nezabijú nikoho! Či to nie haňba, že ani jeden zábavný časopis poriadno vydržať nemôžeme?! Nevšímavosť mladíkov ku plodom literárnym svojho národa ubíja ten národ — *a vy, myslím, nechcete byť vrahami svojho národa?!* K. P.

Požoň, dňa 16. Dec. — Privolať nám „Orla“ náš i v „Nár. Nov.“ a to hodne do duše, aby sme hmotne i duševne podporovali jeho vzlet i v roku budúcom, najme keď ide novými perutami ozdobený lietat po švarnom Slovensku; a v skutku, kladie nám týmto na srdce len plnenie povinnosti a zvelebenie chľuby našej. Jako sa budeme zaujímať nošičov písomníctva nášho, tak nám ono bude zkvetať a k vlastnej cti národnej slúžiť!

Darmo žalujeme sa na nedostatok spisovateľských síl a podarených plodov. Stav náš sa nezlepší, kým neumožníme, čo hneď i sebazapieravým obetovaním tej hrivničky, povznesenie národnej spisby a tak i rozšírenie osvety nám prepotrebnej. —

Je pravda, že sme sa vlastnými mozolami dopracovali na ten stupeň, na nomž dnes stojíme; — ale i to je pravda, že sme už mohli o 2—3 desaťročia ďalej pokročiť napred! Nepozastavuj sa nikto nad týmto výrokom; čo ja tvrdím, to i dokážem: a to pre mňa celkom ľahká úloha. Nikto mi nemôže upierať to smutné faktum, že sa my až priveľa spoliehame jedni na druhých; a tak máme, že jedni a tí istí národovci vydržiaujú príspevkami svojimi celé spisovníctvo naše po dlhú radu rokov. Oni predplácajú na všetky noviny a zakupujú každý novovyšlý spis, a len domy jích sú požeňnaným ohniskom národnej osvety. Počet týchto horlivecov ani po rokoch nerozmnožil sa, no, práve ešte umenšil. A čo je toho príčinou? — Nič inšie, *jako lahostajná spolahlivosť a chladnosť, klesnutie prvopočiatočného zápalu!*

Tak sa obrátime k nášmu zármutku v osvečených ináč domoch slovenských, kde mimo driev vyšľach spisov a novín, nesretáme sa ani len s jediným časopisom a novým dielom pritomnej spisby našej. Najsmutnejšie ale je to, že za ujmu túto nepribýva ani dost málo náhrady v novopribudľých, zaují-

mavých podporovateľoch a šíriteľoch vzdelanosti. (Deplorandum, sed verum! Red.)

Medzi týmito neprajnými okolnosťami nie teda div, že sa spisba naša nezmáha a nešíri pravá osveta medzi Slovákami tak, ako by to možné a želateľné bolo. Lebo tých málo, bár i stále verných podporovateľov nie je vstave povečne udržať spisbu našu, tým menej ju pozdvihnúť na tolko, aby sa táto s časoduchom zdokonaľovala a požiadavkam jeho vyhovel mohla. Kdežto rozsiahlosť a jakosť spisby je meritkom národnej osvety. Či ale stav spisby slovenskej vydáva nám prajné svedectvo? . . . Položiac na srdce ruku, musíme si vyznať, že nie!

O predmete tomto dalo by sa celé pojednanie napísať, keby chcel človek na všetko poukázať a patričným v pamäť privolať. Mien to ustavičné volanie redakcii našich s nedostatkom sa boriacich a zaniknutie podlahlých podnikateľov pohnulo k tomuto sústrastnému výlevu v prospech spisby našej, a preto osmelujem sa i nepatrným a skrovným hlasom svojim privolať ct. obecnstvu nášmu:

Bratia a Sestry drahé! kým nebude v každom dome slovenskom podľa možných prostriedkov hmotných čestne zastúpené časopisectvo a ostatnie diela spisby našej v čím najrozsiahlejšom objeme; verte mi, nedočkáme sa potešiteľného rozvoju spisby našej a žiadaného rozšírenia národnej osvety! Preto myslím, že osudné toto axioma môže pre nás byť závažným pokynutím a dostatočnou pohnutkou, aby sme si radom predplácali časopisy naše a zakupovali knihy po čase vychodiace; jako i, by sme horlivo rozširovali odbyt plodov týchto vo všetkých vrstvách ľudu nášho, čo hneď i dotieravým natiskovaním. Inšie nám ani nezbyva, keď vidíme, že sa ľud sám nechápe a pre vlastnie vzdelanie ani zbla podnikáť nechce. Nevládnym ale a chudobným musíme za lacno, s vlastnou škodou, alebo práve za darmo knihy dávať a časopisy aspon tie, ktoré sme my pre vlastnie ciele už využiteľovali. Aby sa takto i tým najchudobnejším dostávalo kus toho duševného pokrmu. Čo nám to a celému národu prospeje, keď budeme mať jednotlivci bohaté a ozdobné knihovne, a nám sa tam knižky a časopisy po roky povalovať budú, kdežto ľudu nepodáme nič, uzavreme pred nim po-

klady vzdelanosti, a on nám ešte i na ďalej v hrubej nevedomosti zostane. Ani požičianím veľa nedovedieme, iba pri upovedomených; — ale daruj ty nášmu chudobnému Slovákovu dáku peknú knižku, alebo dajedné noviny, a uvidíš, že sa v prázdnych hodinách mile rád s nimi pobaví, a z nich poučí.

Takto hľa možným sa mi zdá — keď to nijak nejde ináč, — pozdvíženie spisby našej a rozšírenie národnej osvety. A o toto sa máme zo všetkých síl všetci, o prvé ale zvlášte každý samostatný, o poslednie naproti tomu spôsobilá mládež chytive zasadzovať, bo jej táto úloha pristane, má na to času dost a má spôsoby po ruke.

Ešte raz teda privolávam vám Slováci! nenechajte odznieť hlasy redakcii a podnikateľov inostranných na poli spisby, lež predpláčajte sa na časopisy a knihy, vzdelávajte sa a šírite osvetu v národe zaostalom. Pristrojením si tejto ušľachtilej zábavy pripravíme si i skvelšiu budúcnosť. Na zdar!

Naprejak.

Pešť dňa 17. Dec. (Škandále na sneme; Sematologické štúdia; Csernátony a Lónyai; Ministerská kríza; Szlavy; Paulíny a Miletic; Spevokol; Volba farára v ev. cirkvi; Bachat.) Csernátony-Lónyai-ovské škandále minulého mesiaca na sneme udavšie sa doniesly celú Pešť do rozčulenia. Časopisy bombastnými frázami roztrubovali, že je parlamentarismus v nebezpečí. Po kaviarnach len o tomto temate hovorili, jedni Černátonyho, drahi Lónyaiho odsudzujúc, dla toho, ku ktorej stránke patrili. Na 22. Nov. bolo zasadnutie vyhlásené. Túto príležitosť, keď tak zaujímavým scénam môžem byť očitým svedkom, nesmiem premeškať, myslím sebe; i pobral som do Alexander-ulici, kde sa jako známo, snemovňa nachodí. Ale to bolo ľahšie myslieť jako vykonať, lebo už o pol 10. hodine bola takmer celá ulica zaplnená ľuďmi, ktorí na dávanie vstupných lístkov čakali. Bolo tu hluku, kriku, vady, stisku, slovom trmavma, v ktorej som sa mal príležitosť presvedčiť o pevnosti konštrukcie ľudského tela vôbec, zvlášte ale svojho. Jako som sa z tohoto prosceniumu na prvé poschodie, kde vstupne lístky dávali, dostal, to je ťažko povedať, tolko ale pozitívne viem, že sa mi nohy zeme nedotýkali. Tu k všeobecnému pohoršeniu počujeme, že

už niet viac vstupných lístkov, všetky sú rozobrané. Hybaj zas všetci na otvorenú galeriu (nyilt karzat), aby aspon čo to videl a počul človek! Mne ale napadla praktická myšlienka, ktorú som i hneď previedol. Podarilo sa mi totiž jedného stráž držiaceho Cerberusa pár cigarkami si získať, tak že som preca pohodlné miesto mal. Vstúpil som až po podošvy zvedavý dnu. Práve Korizmiés odvodňoval svoj návrh, bolo všetko ticho, a vyslanci vo valnom počte shromaždení. I vstúpil dnu Csernátony. Všetkých zrak bol naň upretý. Bladý, skoro klátiac sa, zasadol si na svoje miesto k Jókaimu, a sedel nepohnute, vždy na jedno miesto hľadiac, len rukou si párraz prešiel po čele, alebo svoj „monoeli“ krútil; poznať bolo na ňom, že sa nevelmi pohodlne cíti. Tohto pána si ani sama lavica neobľubuje, lebo je jeho minulosť nie čistá. Parížski emigranti maďarskí ho zo svojho kola vraj vylúčili jako udávajú preto, že bol Bachov špion. Pán Sabina sa môže teda potešit tým, že je nie sám „špiclík;“ potešit vravím, lebo „solamen miseris socios habuisse malorum.“ Známo je i to, že Cs. zmenky padelal, jako i že grófa Telekiho, ktorého tajomníkom bol, priateľským spôsobom o pár zlatých sprostít chcel, čo ale tento zo zrkala spozoroval, vypovediac mu priam. Tento človek teraz Lónyaiho obviňuje, že štát okráda. „Jak by nebolo moc tam tuhej hádky?“ hovorí Žello. — Napnute čakal som čím bude chcel dokazovať svoje upodozrievanie, ale to vystalo. Na Korizmiésov návrh, by sa snemový poriadok zmenil, zadal jako známo, Simonyi druhý, by sa šafárenie vlády preskúmalo. Pravica nechcela privoliť, by sa o týchto dvoch návrhoch naraz rokovalo, pri hlasovaní ale mnohí z pravice hlasovali s ľavou stranou, načo táto applaudírovať začala. Tak skončilo sa zasadnutie. Na druhý deň držal Šimonyi 3 hodiny trvajúcu reč, pri ktorej som zase v mojich psychologických študiách ohľadom p. Lónyaiho, pokračovať mohol. Bývalý p. ministerpredseda sa pri spominaní millionov, ktoré ktosi do vaku skryl, vrtel na svojom ministerskom kresle, potiac sa pri tom, že mu ani ruský kúpel nebol treba; verím, žeby sa bol radšej neviem kde videl, jako na svojom červeným báršom obtiahnutom fotelli. O deň neskôr už na smie-

rení stránok pracovali a zasadnutie bolo na pol hodiny odročené. Keď sa z novu začalo, vstal Csernátony a trasavým hlasom, po tichu, že ho sotva bolo rozumieť, prosil snemovňu za odpustenie. Na to mu okolo sediaci ruky podali. Lónyai od radosti nevedel čo má robiť. Tu predsednícky zvonec zacengal a tragomedii bol koniec.

O minister-stricke-u nechcem slová šřit to ctení čitatelia z politických novín znajú. Maď. časopisy vtipkujú, že môžeme i my byť spokojnými, keď je „Szlávy“ ministerpredsedom. „Borsszem Janko“ ale píše, že z Martina po ďalekopisných slovenských drótoch ten chýr doletel, že Paulíny čujúc o Szlávy kabinete, zvolal „Sláva Szlávi!“ Ja pochybujem, že by to bol urobil; lutujem ale, že Paulíny nemôže jako poslanec národ náš zastávať! svojou imponantnou postavou, peknou výrečnosťou a mužným vystúpením by bol mohol mnoho vykonať. K tomu má on maďarskú reč úplne v moci, čo menovite Miletičovi schádza. Počúval som jeho reč straniva uväznenia Izidora Popova, a už ľúto mi ho bolo, keď som videl, jako sa namáha pri lámaní tej maďarčiny. Rečnil z Patayho miesta jedno slovo i tri-štyri ráz opakujúc; keď ale skončil, snemovňa odpoveď ministra spravdnosti, na ktorú Miletič svoje poznámky robil, vzala vo známosť.

Ale dost už o sneme. Prejdíme ctení čitatelia Alexander-ulicou a zatiahnime do pokojnej do kaviarni bratov Melferber, kde náš spevokol jestvuje. Jestvuje? Veru soznajme, len živerí; lebo p. Lehotský, správca spevu, nasledoval príklad ministrov a zadal tiež demissiju, prestehujúc sa do veľkého Körösu. My to srdečne lutujeme, lebo brat Lehotský vždy rázne a obetovave pokračoval, ale spevokol preto padnúť nesmie. „Le roi est mort, vive le roi.“ Náš budúci správca bude jedon Srb. Živio, napred!

Tunajšia ev. cirkev si má teraz farára voliť; slov. strana si nášho spevca Bachata vystavila za kandidáta, protivná ale doterajšieho administratora. Bachat-Dumný je síce i v Liptove potrebný, lebo takí mužovia, jako je on, všade sú na svojom mieste; ale by preca bolo k želaniu, by mohol sem prísť do Pešti a pokračovať v diele Kollárovom: *kriesiť ľud náš*, ktorý je tu v dost hojnóm počte, ale

len mrtvá massa v národnostnom ohľade, bez sebaopovedomia. Len taký energičný človek, jako je on, môže tu niečo vykázat. Úfam sa,

že ho národnia strana cirkve vybojuje. Na zdar!

Tesnoskalský.

Rozmanitosti.

Starožitnosti na východnom ústí Odry. Na mieste, kde nekdý stávala slovenská Vineta, našiel Virchov zbytky starých vodných stavieb na stĺpoch či koloch. Pri tom objavily sa dlhé rady kolov, na ktorých nekdý ľudské obydlia stávaly, mnoho odpadkov kuchynských, jako kostí z rýb, veprového a hovädzieho dobytká, črepy z hrncov vo veľkom množstve, z ktorých sú nektoré prekrásne ozdobené, ďalej práce umelecké z jeleních parohov a kostí. Kde drier ohnisko stálo, našly sa na dreve hlinené podlahy v tvrdé tehly spečené. Našly sa tu i práce z jantaru a železa, provazy zo sieťa a kruhy z kóry smrekovej do rybárskych sietí. Sú to pozostatky z posledních dnov pohanských Slovanov tam sídlivších.

K dejinám tužky. Prvá tuha (grafit) nájdená bola r. 1644 v Borrowdale, v anglickom grófstve Cumberland, a jaknáhle sa poznala jej spôsobnosť ku písaniu a kresleniu, vyrezávaly sa z pevných kusov dlhé hranoly, s ktorými sa umelci skoro obznámili. I rozšírily sa tieto tužky po celom vzdelanom svete. Prvé tužky neboly do dreva zarobené i ľahko sa lámaly, a pri ostrení prichádzalo mnoho tuhy na zmar. Následkom zdrazenia surovej tuhy prišlo sa na opravu, i zhotovovaly sa tužky tenké do dreva vsadené. V tuhových baniach Borrowdalských pracovalo sa usilovne a vláda anglická, obávajúc sa skorého jích vyčerpania, prísnymi tresty zakázala a stíhala vývoz tuhy z Anglicka; no darmo, tuhové ložisko skoro sa vyčerpallo. Cena tuhy vystupovala voždy vyššie, až konečne stál anglický cent 1100 tolarov. Zaroveň vystupovala cena tužiek tak, že na p. v Berlíne stál jedon kus 5--15 groší. Ku koncu minulého storočia objavené byly tuhové ložiská pri Budejovicach a pri Norimberku, čím výrobok tužiek prešiel do českých a nemeckých rúk. Česká tuha, po anglickej

najlepšia, vyvázaná bola do Anglicka, kde sa na pravé anglické tužky zpracovala, a tak sa to deje až podnes. Českí priemyselníci zdokonalili vyrábanie tužiek v tej miere, že i anglickú fabrikáciu predstihli, a s nimi zaroveň pokračovali i továrnici v Norimberku i Rezne. I na Sibiri našlo sa mocné ložisko tuhové a výrobky z neho po dlhší čas púťaly k sebe pozornosť. V novejšom čase došly všetkým právom tužky Hardtmuthove v Budejovicach povesti svetovej.

Nový vynálezok. V ruských časopisoch mnoho sa píše o znamenitom vynálezku haličského Rusa Osipa Nik Livčáka, toho, ktorý pred nejakým časom vo Lvove vydával časopis „Strachopud“ a iný list „Zarja“ vo Viedni. Pán Livčák nazval vynálezok svoj *stereografickým strojom*, ktorým vraj nadobudne knihtlačiarstvo netušeného zdokonalenia. Stereografický tento stroj má sa k terajšiemu knihtlačiarstvu tak, jako telegraf k pošte.

Nový obrovský jazk. Sotva že sa nový div sveta, jazk cez Mont-Cenis dohotovil a oddal obchodu, dochodia zo Švajcka zprávy, že sa na gotthardskom jazku už pilno pracuje. Podujímateľ Tavre zo Ženevy uťá, že toto obrovské dielo za sedem rokov dohotoví jestli bude mať výborné stroje a dobrú silu vody.

Preradovič, slavný básnik chorvátsky zomrel dňa 18. Augusta vo Fahrafelde v Dol. Rakúsku, i bol 21. vo Viedni pochovaný. Narodil sa 18. Marca 1818 v Grabovnici, dedinke to vo sv. jurskom pluku z rodičov stavu vojanského, do ktorého stavu pozdejšie sám vstúpil. Odbaviac hraničiarске školy a vojanský ústav v Belovare, prijatý bol do vojanskej akademie v Novom Meste viedenskom; keď tu študia svoje dokonil, poslaný bol k vojsku čo poručík. Cítiac v sebe naddanie básnické pokúšil sa v básnení a síce

najprv v nemeckom, pretože materinský jazyk pre dlhé zdržanie sa mimo vlasti skoro bol zabudol. Keď roku 1843. do Dalmatska s plukom svojim bol presadený, počal básniť vo svojej materčine a prispieval svojimi plodami básnickými a inými dobrými článkami do Kuzmaničovej „Zory dalmatinskej“ a pozdejšie do Gajovej „Denice ilirskej.“ R. 1846. vydal v Zadre prvú zbierku svojich básni pod názvom „Prvenici.“ Už zbierkou touto obrátil na seba pozornosť a bol vyznamenaný medaliou pre vedy a umenie. Keď r. 1848. bol presadený, súčasťnil sa v boji v

Itálii, kde sa stal stotníkom. Pozdejšie stal sa pobočníkom bana Jelačića. V tú dobu, r. 1851. vydal v Záhrebe druhú zbierku básni pod názvom „Nové piesne,“ ktoré dôstojne pridružia sa k zbierke prvej. Roku 1852. stal sa majorom, r. 1858. podplukovníkom a vo vojne italskej r. 1859. plukovníkom. Mimo spomenutých zbierok sú mnohé básne a články jeho roztrásené po rozličných chorvátskych časopisoch a almanahoch. Z týchto zasluhujú zvláštnej pripomienky dve epické básne: „Prvi ljudi“ a „Slavjanski dioskuri.“ Pokoj prachu a večná sláva pamiatke jeho!

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

Osvěta, listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček (Praha, ječná ulice č. 29. n., 529—II. st.). Číslo 12., ktorým končí sa druhý ročník výborného a v svojom obore jedinkého v slovenskej literatúre časopisu tohto, má nasledujúci zaujímavý a rozmanitý obsah: Základní názory o proměnách v říši nerostní, od dra Em. Boříckého; Ján Kupecký, studie od K. Adámka; Laokoon, dílo doby římské, od dra Mir. Tyrša (Dokončení.); O výpravách k severní točně, podává dr. Ant. Tille; Návrat emigrace české r. 1631, podává dr. Jar. Čelakovský (Pokrač.); Věvec vavřínový, román od Václava Vlčka (Dokončení.); Literární rozhled, podává Frant. Zákrejs. — Predplatná cena na časopis tento vedecký je na rok 6 zl., na pol roka 3 r. č.; i odporúčame ho priateľom svojim, aby priazeň svoju i budúcné mu zachovali a všestrannou podporou svojou časopis tento p. redaktorovi zvelebovať pomáhali. Na zdar!

Světozor, obrázkový týždenník. Odpovedný redaktor Jos. J. Korán, vydavateľ dr. F. Skřejšovský (Praha, Krakovská ulica č. 583—II.). Číslo 48, 49, 50, 51 a 52 majú tento bohatý obsah: Na domácí půdě, od Zofie Podlipskéj (Dokončení.); Belehrad (Dokončení.); Rostliny chlebové a jejich poměry na zemi, od prof. Hobza; Malebné cesty po Čechách, s obrazami (Dokončení.); Král Otakar II., truchlohra v 5. jednaniach od Kar. Bubníka (Úryvky.); Bitva u Lipan, s obrazom; Dvorský, obrázok z hôr, od Al. Jiráška; Dva kríže, náčrtok zo života horského; Typy moravské, vyobrazenia atď.; Politický prehľad; Literatura, divadlo a umění; — v prílohách máme: Dpisy afrického cestovateľa dra Em. Holuba; Dejiny zeme (Dokončení.); Posví-

cení, obrázek z venkovského života (Dokončení.); Knihovny a čtenáři českomoravští; Hrobka pod hl. oltářem v hl. chrámu sv. Víta v Praze; Nekteré pověry u Číňanů; Z mých vzpomínek, dětinná důvěra, skutečná udalost z Libáne; atď. Drobnosti; Školství; Statistika; Vynálezy; Nové knihy atď. — Znamenitý krásoumny časopis tento stojí na rok 7 zl. 20 kr.; predplatitelia obdržia krásny obraz, vytečnú to prácu zosnulého Karla Svobody: *Jiří Poděbradský a Matyáš Huňady při smrtelném loži krále Ladislava*. I odporúčame ho bratom Slovákom čo najlepšie. Na zdar!

Lumír, zábavný a poučný týždenník začne vychodiť od nového roku pod redakciou slavných českých spisovateľov V. Hálka a Jana Nerudy, ktorí nekdý zaniklé „Květy“ spoločne vskriesili a neilustrované vydávali. Predplatná cena na belletristický tento časopis bude na rok 7 zl. Prvé číslo vyjde 2. Januara o poldruha hárku veľkého kvartu. Vychádzať bude vždy vo štvrtok v Prahe (Mariánská ulica 20. n. „u zlaté loďi“). Že časopis tento bude znamenitý, môžeme už teraz s istotou povedať, bo známe, kto je Hálek a Neruda; i odporúčame ho svojmu ct. obecenstvu čo najsnažejšie. Na zdar!

Omladine česko-slovenskej! V schôdke účastníkov „Ruchu“ dňa 17. Novembra usneseno vydať III. ročník tohoto almanachu na oslavu storočnej pamiatky narodenín Jungmannových, a bude honorár redaktorský a tých prispievateľov, ktorí sa ho zdajú, venovaný buď na srieborný massívny veniec vavřínový, čo by pripojený bol k soche Jungmannovej, alebo keďby to možné nebolo, na pomník najosvedčenejšej sily omladinskej, † Václava Šolca. Byvšie zvolení za poriad-

telov III. ročníku „*Ruchu, almanachu omladiny česko-slovenskej*,” vyzývame každého, kto by do ročníku toho pôvodnými básnickými plodami prispieť chcel, aby nám príspevky svoje najďalej do 15. Januára 1873. zaslal, a síce s adreťou: Pořadatelstvu „*Ruchu*“ v Praze „u Helmů“ na Vodičkovské ulici, č. 5. nové. — V Praze, dňa 18. Nov. 1872. *Jos. Durich, Jos. Kálal, Jul. Nejedlý.*

Stručná **nauka o směnkách** pro školy průmyslové, občanské reálné, hospodářské a k soukromnému poučení. Sepsal Dr. Ant. Mezník v Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek 1872. Srednia VIII, str. 80; cena 40 kr.

„**Priateľ ľudu.**“ Poučno-zábavný časopis pre slovenský ľud. Vydavateľ Ján Kadavý. Ročník 1. číslo 2. Obsah: Látky rastlinné. Vyznamnosť dateliny. Prečo dávame dobytku sol. Ako sa môže potuchlé obilie napraviť. Vlhkosť ku kravám. Choroby dobytku. Poučné drobníčky. Jediný človek môže v obci mnoho dobrého vykonať. Príroda. A čo ja milujem? Choroba. Skvelé príklady. Bájky. Udanky. Čo budeme čítať? Z dosiaľ vyšlých dvoch čísel je patrné, že časopis tento pre osvetu a blahobyť nášho ľudu mnoho vykoná. Preto je žiadúco, aby sa v každej slovenskej obci aspoň v 10—30 výtiskoch rozšíril. Ak takýto ľud nášmu potrebný a pri tom tak lacný časopis nebudeme odporúčať a rozširovať, tu potom budeme nadarmo volať, aby naši spisovatelia poučné a vzdelávateľné knižky pre náš ľud vydávali. Odporúčame ho teda čo najšľachetnejšie všetkým našim rodákmi, ktorým osvetu a blahobyť ľudu slovenského na srdci leží.

Letopis Matice Slovenskej. Ročníka

IV. sväzok II. Sostavil Viliam Paulíny Toth, podpredseda Mat. Slov. Číslo 31. Turč. Sv. Martin. Knižt. uč. spolok 1872. Lexikálny formát v VIII, str. 120., cena 70 kr. Sväzok tento má nasledujúci obsah: A) Pojednávanie vedecké a poučné: Slovánski válečníci v Uhorsku XV—XVII. storočia (Pankrác a Podmanický, od Fr. V. Sasínka; Pamätosti Gemersko-Malohonské (Dokončenie), od S. Tomášika; Reálné, ideálne a pravé chápanie pravdy (Dokončenie), od P. Hečka; Káva, od Dr. G. Zechentera; Slovánske dejepisné zriedla (II. Nestor), od Fr. V. Sasínka; Starozitný slovánsky kríž, od Fr. V. Sasínka; Listiny, od Št. Hyroša; — B) Pokračovanie činnosti Mat. Slov.: zápisnica III. výbor. zasadnutia Mat. Sl.; zápisnica IV. výb. zasadnutia Mat. Sl.; Zápisnica X. valného shromaždenia Mat. Sl.; Reč I. podpredsedu Viliama Paulíny Totha; List predsedu dra Jos. Kozáčka k X. val. shromaždeniu; Ročníka zpráva; Summárny výťah a) z účtov Mat. Sl., b) z účtov na matičný dom; Zápisnica I. výbor. zasadnutia Mat. Slov.; Menoslov; Knižopis. Na zdar!

Slovenského **Národného Zábavníku**, ktorý usporaduje p. *Ján Francisci*, vyšiel sväzok IV. a z povestí *Jána Kalinčáka: Láška a pomsta a Pít lásky*. Sväzok tento obnášajúci 114 strán stojí len 35 kr. Veľmi povdachi sme pánu vydavateľovi, že tak ponáhla s výdajom diel nášeho prvého romanopisca; i myslíme, že obecenstvo naše znajúce, čo a jako pôsobili spisy jeho na mládež slovenskú, utešené povesti tieto nenechá na sklade ležať, lež s chvatom odberať jich bude, aby sa kochalo na lúbebných vytvaroch umky Kalinčákovcej. Na zdar!

Listáreň redakcie.

P. J. M. vo V. Uvidíme, jako to pôjde s „Orlom,” keď ho pri tak malej cene ilustrovať a slovesnostnou prílohou opatrit ideme. Medzitým ufáme, že mládež naša, jako už i za ala, hltne prihlasať sa bude. Bodajby prik ad Vaš. mladí orlovia Tatier, nasledovali i naše národné upovedomené, v dobrom chýre obětivostí stojáce nekdy mestá a mestečká, jako Pešť, Stiaavnica, Trnava, Mošovce, (kde sme ani jednoho odberateľa nemali.) Myjava, Nem. Lupča, Stará Tura, Tisovec, V. Revúca atd. I pričytime sa vtedy i k výdaju II. ro. „*Táboru*,” po ktorom Vy, a s Vami mnohí milovníci literatúry slovenskej, tak túžite. — **P. E. Z. v K. K.** Báseň i podobizna prišla. Bože živ Vás Slovensku dlhé blažené roky! — **Veľkom. P. J. K. vo V. V.** Dieky srdčné za tak výdatnú hmotnú podporu! Váš ľudomilný skutok je nám dôkazom, že veru každý Slováč bez rozdielu môže byť spokojný s našim lit. pôsobením, že „*Orol*“ *zastuhuje vstestrannej podpory!* Dobrotivý Bôh vynahradí to Veľkomožnosti Vašej tisíc násobným spôsobom! — **P. Charv.** Vaše znamenité, doposlané nám, príspevky veľmi dobre hodit sa budú do lit.

kritickej prílohy — „*Slovesnosti*,” ktora s „*Orlom*“ r. 1873 vychodit bude. — **P. Hronovic.** Pište len usilovne. Doposlaná nám báseňka svedčí, že máte básnické vlohy. Čítajte usilovne národné piesne, povesti, nauku o prosodii najvo prízvúčnej, no i básnické spisy slovánskych poetov. Na zdar! — **P. Nezabudov.** Dokončenie Vašej utešenej básne „*Kamzik*“ čakal som túžobne; teraz mysliač, že ste snad zase prechoreli, zatváram toto číslo i bez nej, ved ju i tak v budúcom ročníku, jak to iné a to i tie najvýbornejšie časopisy robievajú, podať môžem. A preto, jak ešte nenie na ceste, pošlite mi ju čo najskôr. A z Gogola abo Krylova ničim ma nepotešite? Ja mám už temer celého Chomiakova preloženého. A „*Svetlo* — a mravopisy z cesty“ príjdu? Tešilo by to každého. Ja, jak dá Pan zdravia, pôjdem na jar tiež rozhládnuť sa po Taliansku atd., i napíšem niekoľko náčrtkov. Bože nám pomáhaj! — **P. Dr. J. H. v H.** Vaše, najme kritické články pre „*Slovesnosť*“ veľmi by nám, no i celému Slovensku, boly milé a vítané. A sľúbené básne môžeme čakať? Keď sa takí Kozáci postavia na čelo nášho tábora, jako

ste Vy: „Векричать оры . . .“ Na zdar! — Celoročné doplatky zaslali nám p. páni: **G. A. v U., J. O. v R., S. S. v T., A. K. v J. L., J. L. v Bog., J. G. vo V., G. B. v S.**; — polročné p. **P. R. v P., J. Č. v Kaposv., J. K. v B. B., J. J. v Kap., Š. L. v P., M. R. v St. T., M. B. v S.** — **Páni odberatelia**, ktorí nám predošlého roku viac, ako bolo treba zaplatili, preznačený majú zvyšok na r. 1873; *ti ale, ktorí vzdor nášho prosenia nič nám nezaplatili, prosia sa opätne, by tejto svojej povinnosti za dost' urobili*, keď znajú, že ideme si robiť veľké útraty, chcúc pri „Orlovi“ už i behom tohto roku značne zdražšvi papier ešte za krajší,

jaký ilustrácie vyžadujú, zameniť. — **Oprava.** V č. 11. na str. 341, v 6. r. od zpodku má byť: „Slovo o polku (a nie o spolku) Igorove (nie Jejorove).“ V č. 12. na str. 362, v 7. r. od zpodku má byť: **kráľovho**, miesto **kráľovbe**; na str. 367, v 1. stlp. v 3. r. od vrchu: **nad hrobom**, m. **nad hrom**; v 2. stlp. 16. r. od zpodku: **pane**, m. **pana**; na str. 388 v r. 1. poznámky: **podali**, m. **poddali**. Na str. 369 má byť v pozn. 1. stlp. v 4. r. od vrchu **zmenené** m. **znamená**; v básni „Sen“ v 1. sloke v 2. r. **zjavenie** m. **znamenie**, v 4. sloke v 3. r. **chladnej** m. **ohradnej**, v 5. sl. v 3. r. **ne-milka** m. **nezamílka**.

Velactenému Obecenstvu!

S Božou a šlachetných slovenských ľudí pomocou zakončený je tretí ročník „Orla.“ I ďakujem čo najsrdečnejšie všetkým spanilomyslným podporovateľom a spolupracovníkom svojim, ktorí ma i behom tohto roku tak výdatne podporovali.

S úprimnou vôľou, čerstvou silou odhodlal som sa vzdor toľkým prekážkam i naďalej pracovať na tomto poli literatúry našej, majúč pred očami heslo veľkého nášho L. Štúra: „My chytili sme sa do služby ducha, a preto preísť musíme cestu života trnistú.“ I dôverujem v Boha, že — súc v spojení so všetkými liter. silami slovenskými a majúč vo väčších slovensko-slovanských strediskách stálych svojich **dopisovateľov** — „Orol“ náš, o ktorom sa i naši výčetníci i inojazyčné listy toľkoráz pochválne vyslovili, zo dňa na deň vzkvetá i výdatne rozširovať bude v národe našom kresťansko slovenskú osvetu.

Na doliehanie početných výtečníkov a podporovateľov písemnosti slovenskej idem ozdobiť „Orla“ úhladnými obrazmi; čo sa ale len tak stať môže, keď moje snahy slov. Obecenstvo všestranne hmotne podporovať bude. A preto, hor sa Vy, ktorí nennavene pracujete za život svoj, za život slovenského národa, ktorým rozvoj literatúry národnej na srdci leží, — hor sa Vy, „orlov hniezda,“ i odporúčajte jediný tento slov. zábavno-poučný časopis všade pod Tatrami, kde bijú srdcia rodu verné, po ušľachtilej zábave slovenskej práhnuce, kde ozýva sa slovenský spev!

Všetky dopisy a predplatky nech sa adresujú výlučne na mňa. Na zdar!

PRIEVIDZA, v Svätvečer 1872.

Andrej Sytniansky,
majiteľ a redaktor „ORLA.“

S týmto číslom sa rozposiela pozvanie ku predplateniu na „Karáška.“

Predpláca sa u redakcie v Prievidzi (Privigy):

celoročne 4 zl. r. č., polročne 2 zl. r. č. — Študenti a remeselníci mládež, i chudobní učiteľia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na veľkej štvorke. Minulé dva ročníky možno dostať po 3 zl. r. č., mládež po 2 zl. r. č. Poslednie pošty nech sa udávajú.

Nakladateľ A. Sytniansky. — Knihtlačiarско-úcastinársky spolk v T. Sv. Martine.